

Genderetikus újságírás és médiavállalati irányelvek kézikönyv és forrásgyűjtemény

1. kötet: **Elméleti kérdések**

Genderetikus újságírás és médiavállalati irányelvek kézikönyv és forrásgyűjtemény

1. kötet: Elméleti kérdések

Szerkesztők

Sarah Macharia and Pamela Morinière

Olvasószerkesztő

Philip Lee

Szerzők

1. kötet

I **Miért szükséges a genderszempon?** *Ammu Joseph*

II **A gender napjaink újságírásában.** *Dr. Sarah Macharia*

III **Esettanulmányok**

1. A nemek megjelenítésének alapelvei a kanadai televíziózásban és rádiózásban. *Dr. Kathleen Cross*
2. A média genderetikai kódexe Tanzániában. *Gladness Munuo Hemedi*
3. A nemek egyenjogúságának láthatóbbá, hallhatóbbá tétele és hatásának erősítése. *Sabina Zaccaro*

2. kötet

A genderetikus újságírás alapelvei

1. Klímaváltozás.
<i>Marcela Gabioud
and Claudia Florentin</i>	4. Egészségügy: Szexuális és
reproduktív egészség.
<i>Marcela Gabioud
and Claudia Florentin</i>	<i>Sharon Bhagwan Rolls</i>
2. Katasztrófák a hírekben.
<i>Suvendrini Kakuchi</i>	5. A nők emberi jogai:
emberkereskedelem.
<i>Marcela Gabioud
and Claudia Florentin</i>	7. Politika és kormányzás: női
közszerplők.
<i>Marcela Gabioud
and Claudia Florentin</i>
3. Gazdasági hírek: Nők
számokban.
<i>Ammu Joseph</i>	6. Béke és biztonság.	8. Nők elleni erőszak:
szexuális erőszak a
hírekben
<i>Mindy Ran</i>

Kutatási asszisztensek

Patty Eddu

Federica Caso

Támogatók

Anonim támogató, Hollandia

A World Association of Christian Communication (Keresztény Kommunikációs Világszövetség) www.waccglobal.org és a Nemzetközi Újságíró Szövetség (International Federation of Journalists, IFJ) www.ifj.org kiadványa.
2012

Tervezés: Brad Collicott

A kiadvány kereskedelmi célra vagy forrásként nem használható. A kiadványt megváltoztatni, átalakítani vagy továbbfejleszteni tilos. Használata és terjesztése csak a licenz-engedélyben foglaltak alapján lehetséges. A fenti kitételek a kiadvány rendeltetésszerű használatát és a felhasználó jogait nem befolyásolják.

Tartalom

Bevezetés	3
I. Miért szükséges a genderszempon?	6
De miért a nők?	7
A genderszeműveg	9
Genderetikus újságírás	11
Újságírás és demokrácia	12
Források	13
II. A gender napjaink újságírásában	14
1. A gender helyzete a hírmédiában	15
A Globális Médiafigyelő Projekt eredményei	15
2. A gender megjelenése az etikai kódexekben	20
A gender a média etikai kódexeiben: tipológia	23
3. Az átfogó kódexek jellemzői	29
Források	30
1. melléklet. Médiapolitika és etikai kódexek – kutatás (2011)	31
2. melléklet. A gender a médiapolitikában: ellenőrzőlista	39
III. Esettanulmányok	40
1. A nemek megjelenítésének alapelvei a kanadai televíziózásban és rádiózásban	42
Történeti háttér	42
Az irányelvek kidolgozása	43
Az alkalmazás tapasztalatai	44
Tanulságok	46
Források	46
2. A média genderetikai kódexe, Tanzánia	48
Történeti háttér	48
A média genderetikai kódexének megalkotása	49
Az alkalmazás tapasztalatai	50
Források	52
3. A nemek egyenjogúságának láthatóbbá, hallhatóbbá tétele és hatásának erősítése	53
A média és a civil társadalom kapcsolatainak erősítése	54
A kapacitásfejlesztéstől...	54
...a tudósításokig	57
Multimédiás platform a sokféle közönség eléréséhez	58
Források listája	60

Bevezetés

Ez a kézikönyv a Keresztény Kommunikációs Világszövetség (World Association of Christian Communication, WACC) és Nemzetközi Újságíró Szövetség (International Federation of Journalists, IFJ) együttműködéséből született azzal a céllal, hogy a nemek hírmédiában való egyenlőtlen megjelenítésén javítson.

Nem történt lényeges előrelépés az 1995-ös Pekingi Cselekvési Terv elfogadása óta, amelyben a IV. női világkonferencia szorgalmazta, hogy a média jobban figyeljen a nemek egyenlőségére és önszabályozó mechanizmusokkal biztosítsa a nemi előítéletek kiküszöbölését a médiában. Kutatások, mint például Globális Médiafigyelő Projekt (Global Media Monitoring Project, GMMP)¹ kimutatták, hogy a hírekben a nők még mindig marginális szerepet töltenek be. 2010-ben a GMMP vizsgálatai szerint a hírekben hallható, látható vagy megszólaló személyeknek mindössze 24%-a volt nő.

Az IFJ azért indította az Etikus Újságírás Kezdeményezés (Ethical Journalism Initiative)² programot, hogy szembeszálljon a híradásokban változatlanul megjelenő diszkriminációval és emlékeztesse a újságírókat szakmájuk etikai alapelveire. Az IFJ megállapította, hogy a szenzációhajhászás és a sztereotípiák

kerülésével, a tények gondos ellenőrzésével, az etikai normák betartásával, a független média-önszabályozó testületek megerősítésével fenntartható az újságírás minősége és megőrizhető a lakosság bizalma az újságírás iránt. A nemek korrekt megjelenítése egyike azoknak a kérdéseknek, amelyek prioritást élveznek, ha a média valóság-hű módon akarja tükrözni a nők társadalomban betöltött szerepét. Nem szabad megfeledkezünk az egyre szélesebb körben használt közösségi médiáról, a blogokról és az online hírközlés fejlődéséről sem. Számos példa bizonyítja a genderkérdések gyakran inkorrekt és pontatlan bemutatását, és igen kevés olyan kezdeményezés létezik, amelyek célja etikai normák kidolgozása, illetve az igazságtalan és idejétmúlt sztereotípiák elkerülése.

Ez a kézikönyv igyekszik megoldást kínálni arra, hogyan lehet kiküszöbölni a nemek hírmédiában való megjelenésében tapasztalható jelentős eltéréseket és a média-önszabályozó testületek mit tehetnek a nemi előítéletek felszámolásáért. A kézikönyv két kötetből áll, melyek egymástól függetlenül is olvashatóak.

Az 1. kötet a nemi szerepekre, a médiára és a szakmai etikai normákra vonatkozó elméleti kérdéseket taglalja, míg a *2. kötet* tematikus bontásban válaszol fel genderetikai újságírói irányelveket. Miért alapvető a genderetika a hivatásos újságírás számára egy demokratikus társadalomban? Mi a hatása annak, ha egy hírt genderszemszögből közelítünk meg? Hogyan jelennek meg a nemek ma a világ hírmédiájában, és hogyan változott mindez 1995 óta? Mennyiben

1 A GMM egy követéses kutatási projekt és érdekérvényesítő kezdeményezés a nemek hírmédiában való megjelenésével kapcsolatban, amelyet globális szinten a WACC koordinál. 1995 óta öt éves ciklusokban megadott indikátorok szerint kutatást végeznek, hogy megállapítsák, változott-e a nemek megjelenítése a kiválasztott médiatartalmakban. A negyedik kutatási ciklusban, 2010-ben, 108 országból gyűjtöttek adatokat. A kutatási eredmények elérhetők a http://www.whomakesthenews.org/images/stories/website/gmmp_reports/2010/global/gmmp_global_report_en.pdf honlapon.

2 <http://ethicaljournalisminitiative.org/en>

írják elő az újságírói etikai normák a gendertémák integrálását az újságírói gyakorlatba? Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre ad választ az 1. kötet, amely a nemi szerepek, a média és a szakmai etika elméleti kérdéseit tárgyalja. Ebben a kötetben esettanulmányokat is olvashatunk arról, hogyan sikerült elfogadni és gyakorlatba átültetni a genderközpontú média-irányelveket két országban – Kanadában és Tanzániában. A harmadik esettanulmány az Inter-Press Service úttörő jellegű kezdeményezésének tapasztalatait összegzi, amely az ENSZ millenniumi fejlesztési céljainak harmadik pontjával összhangban közölt történeteket a nemek esélyegyenlőségéről és a nők felemelkedéséről. Minden esettanulmány folyamatokon keresztül mutatja be a tanulságokat. Az 1. kötetet elsősorban a média döntéshozóinak ajánljuk, valamint olyan civil szereplőknek, akik szeretnének a médiában genderre vonatkozó irányelveket elfogadtatni, vagy a meglévőket javítani.

A 2. kötet a média gyakorló szakembereit célozza meg – újságírókat, riportereket, szerkesztőket – valamint médiaoktatókat és olyan civil szervezeteket, amelyek gender szempontú médiafigyeléssel foglalkoznak. A kötet gyakorlati útmutatást nyújt a genderetikus újságíráshoz nyolc témakörben: klímaváltozás; katasztrófák; gazdasági hírek (a nők számokban); szexuális és reprodukzív egészség; emberkereskedelem; béke és biztonság; politikai hírek (női közszereplők) és szexuális erőszak. Melyek a klímaváltozás genderszempontjai, amelyeket az újságírónak figyelembe kell vennie a téma taglalásakor? A gazdasági hírek látszólag nemsemlegesek – hogyan lehet genderszempontból megközelíteni őket? Milyen gyakori csapdákat érdemes elkerülni, amikor valaki női közszereplőkről ír? Hogyan integrálható a genderperspektíva a szexualitás és reprodukció témájába? Milyen tényezőket szükséges mérlegelni a nők elleni erőszak témájának feldolgozása során? Ilyen és hasonló kérdésekre adnak választ az irányelvek. Ezek adaptálhatók különböző társadalmi közegekre, a bennük megjelenő alapelvek pedig alkalmazhatók arra, hogy a hírek más területein is genderetikus normákat alakítsunk ki.

Ezen a tankönyvön számos gender- és médiaszakértő dolgozott Afrikából, Ázsiából, Közép- és Dél-Amerikából, Európából, Észak-Amerikából és Óceániából: újságírók, oktatók vagy kutatók – mind elkötelezettek az iránt, hogy a genderetikai szempontokat az újságírói gyakorlat szerves részévé tegyék. Ezúton szeretnénk köszönetet mondani azoknak a szakértőknek, akik a könyv egyes fejezeteit írták és véleményükkel segítették: Dr. Kathleen Cross (Kanada), Marcela Gabioud (Argentína), Prof. Maximiliano Guzman (Puerto Rico), Claudia Florentin (Argentína), Gladness Munuo Hemedi (Tanzánia), Ammu Joseph (India), Suvendrini Kakuchi (Japán), Mindy Ran (Hollandia), Sharon Bhagwan Rolls (Fidzsi-szigetek) és Sabina Zaccaro (Olaszország). Köszönetet mondunk továbbá az ecuadori Grupo de Apoyo al Movimiento de Mujeres del Azuay

(GAMMA) csoportnak, amely partnerünk volt a kutatásban.

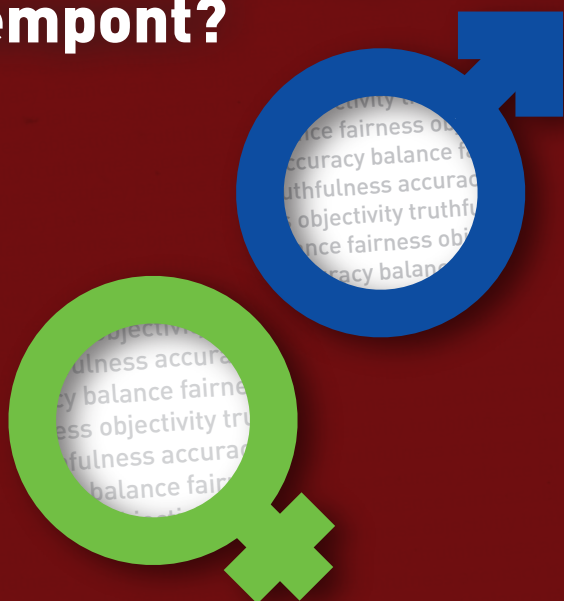
Számos média-irányelv és újságírói etikai kódex tiltja a nemi alapú diszkriminációt. Ez a kötet nem kívánja felülről ezeket. Sokkal inkább az a cél, hogy ahol még ilyen nem létezik, gyakorlati útmutatót kínáljon újságíróknak, a média szakmai, önszabályozó szervezeteinek, újságíró-szervezeteknek és munkaadóknak, hogyan erősítsék a nők megjelenését a médiatartalmakban, javítsák a nemek egyensúlyát az újságírók körében, miként ösztönözzék a párbeszédet a médiavállalatoknál és az önszabályozó testületekben, a civil szervezetekkel. A nemek megjelenítése nem csak a nők ügye. A nemek korrekt és etikus megjelenítése csak akkor sikerülhet, ha azt a szerkesztőségekben és azokon kívül mindenki fontosnak tartja. Az újságíróknak, a fotóriportereknek, hírszerkesztőknek, operatőröknek, karikaturistáknak, munkaadóknak, önszabályozó szervezeteknek, újságíró iskoláknak, újságíró szervezeteknek és szakszervezeteknek egyaránt szerepük van abban, hogy a média valósághűen tükrözze a társadalmat. A civil társadalmi szervezetek is segíthetik ezt a folyamatot médiafigyeléssel és azzal, hogy párbeszédet és pozitív partneri viszonyt alakítsanak ki a médiával.

A média tartalom-előállítási környezetét számos strukturális, ideológiai és gyakorlati probléma befolyásolja, amelyek összeadódva oda vezetnek, hogy a nemek aránytalanul jelennek meg a híradásokban. Fontos tehát olyan genderkultúrát kialakítani a médiában, amelynek segítségével enyhíthető a nőkről és a férfiokról, illetve a két nem kapcsolatáról készített tartalom közvéleményre gyakorolt hatása. Az alapelvek elfogadása és az etikai kódexek genderszemponturnak megerősítése csak az első lépések. Fontos odafigyelni az esélyegyenlőséget biztosító, transzparens alkalmazási politikára, a minden dolgozóra kiterjedő (a munkaadó által fizetett) továbbképzésekre, és a fejlődés folyamatos monitorozására.

Pamela Morinière
IFJ

Sarah Macharia, Ph.D.
WACC

I. Miért szükséges a gender szempont?

A 2011-es év egyik vezető híre egy Japánt sújtó, elhúzódó természeti katasztrófa volt. 2011. március 11-én pénteken, tokiói idő szerint délután 2 óra 46 perckor 8,9-es erősségű földrengés rázza meg a szigetország északkeleti partvidékét. Az ország történetének legerősebb dokumentált rengése szökőárt indított el, amelynek hullámai elsodorták a régió több tengerparti városát. 30 méter magasságot elérő hullámok zúdultak a partra, és hajókat, autókat és épületeket sodortak több kilométerre a sziget belseje felé. Otthonok ezrei pusztultak el, számos út járhatatlanná vált, a busz- és vonatközlekedés leállt, megszűnt az áram- és vízellátás, tönkrementek a mobiltelefon-hálózatok. A japánok hozzászóltak ugyan a földrengésekhez, de még őket is megdöbbenette ennek az ereje, nem is szólva a több mint száz utóregésről, amelyek a következő hetekben megrázták az országot; ezek némelyike komoly földrengéssel felért. A becslések szerint a földrengésben és a szökőárban együtt csaknem 20 ezer ember pusztult el, több ezren megsebesültek, és csaknem félmillió embert kellett áttelepíteni. Súlyosbította a helyzetet, hogy a Fukushima Dai Icsi atomerőműben keletkezett súlyos sérülések következtében az utóbbi 25 év legsúlyosabb nukleáris katasztrófája következett be. Egy hónappal az erőműben bekövetkezett zónaolvadás után a japán kormány a válság súlyosságát 5-ről 7-re, a nemzetközileg elismert legmagasabb riasztási szintre emelte. 2011 végén még mindig több mint 80.000 áttelepített lakos élt az országban, akiknek semmi reményük nem maradt arra, hogy a közeljövőben visszatérhessenek elpusztult vagy megrongálódott otthonukba és munkahelyükre. A katasztrófa tartósan kihatott a helyi gazdaságra: a helyi ipar, mezőgazdaság és idegenforgalom súlyosan megsínylette azt, hogy a Fukushima nevet mindenki a nukleáris katasztrófával

hozta összefüggésbe. Japán háromszoros katasztrófája hetekig a világ vezető média hírei között volt. Már a válság első napjaiban megjelentek azok a történetek, amelyek a túlélők szenvedéseit és akaraterejét ábrázolták. Egy évvel a katasztrófa után a fukusimai erőmű reaktorainak még mindig kritikus állapota és a katasztrófának a japán gazdaságra gyakorolt negatív hatása folyamatosan magára vonja a nemzetközi média figyelmét. Azonban egy fontos szemponttal kezdetektől fogva alig foglalkoztak: a katasztrófa nőkre gyakorolt hatásával.

De miért a nők?

Amikor egy nemzetközi konferencián egy újságíró felvetette, miért foglalkoznak olyan keveset a nőkkel a 2004-es Indiai-óceáni szökőár után, ezt a választ kapta: „Miért kellene a nőkre fókuszálni? Emberek haltak meg, nem csak nők”³ Japánban férfiak, nők és gyerekek is elvesztették életüket, szeretteiket, otthonukat, tulajdonukat vagy megélhetésüket a katasztrófa sújtotta területen. Indokolja tehát bármi is, hogy az újságírók felderítsék, volt-e a katasztrófának kifejezetten a nőket érintő hatása? A válasz: igen.

Vegyük például az atomreaktor sérülését és az ennek hatására kiszabaduló sugárzást. Először nézzük az alábbi tényeket:

- Azonos mértékű ionizáló sugárzás hatására a nők sokkal nagyobb eséllyel betegednek meg és halnak meg rákban, mint a férfiak.
- Régóta ismeretes, hogy az ionizáló sugárzás a mellrákot előidéző leggyakoribb környezeti rizikófaktor.⁴
- A fogamzóképes korú nők szervezete és nemi szervei számára az ionizáló sugárzás komoly veszélyt jelent. Kutatások bizonyítják, hogy a sugárzásnak kitett nők termékenysége csökkenhet, és felgyorsul öregedésük.⁵

1. 3. Deepa Kandaswamy, "Media forgets female face of tsunami," Women's E-News, 27 July 2005, <http://www.womensnews.org/article.cfm/dyn/aid/2390>.

2. 4. Mary Olson, "Atomic radiation is more harmful to women," Briefing Paper, Nuclear Information and Resource Service, October 2011, <http://www.dianuke.org/nuclear-radiation-is-more-harmful-to-womennew-nirs-briefing-paper/>.

3. 5. "Women and nuclear power, nuclear weapons," Nuclear-news, May 2010, <http://nuclear-news.net/nformation/women/>.

- Az ionizáló sugárzásnak kitett terhes nők magzatainál későbbi életük során a növekedés leállása, deformitás, agyműködési rendellenességek vagy rák jelenhet meg.⁷

Vegyük figyelembe az alábbi tényeket is:

- Noha a nők ritkán vesznek részt az atomenergiával kapcsolatos döntéshozatalban, általában hevesen ellenzik használatát.
- Azokban a civil szerveződésekben, amelyek Japán összes atomerőművének leállításáért kampányolnak 2012-től, az anyák kulcsszerepet töltenek be.
- „Mozgalmunk (amely az indiai Koodankulam városában épülő atomerőmű ellen irányul) akkor lendült fel igazán, amikor a nőket sikerült bevonni a szervezésbe. Mára csaknem átvették a mozgalom irányítását.”
- Számos országban, több éven keresztül végzett közvélemény-kutatások szerint a nők általában ellenzik az atomenergiát és a nukleáris fegyvereket.
- Több nőt, mint férfit aggasztanak a nukleáris energia felhasználásának egészségre és környezetre gyakorolt hatásai.
- Pár nappal a japán nukleáris katasztrófa kezdete után az amerikai közvélemény-kutatások azt mutatták ki, hogy az amerikai férfiak jelentős többsége támogatta az atomerőművek építését az Egyesült Államokban, míg az amerikai nők jelentős többsége ellenezte azt.

Úgy tűnik tehát, hogy a nők – és megszületett vagy meg nem született gyermekeik – egészségét súlyosan veszélyezteti az atomerőművek károsodásakor kiszabaduló sugárzás. Azt is megállapíthatjuk, hogy az emberek nukleáris energiához és fegyverekhez való hozzáállását egyebek mellett a nemük is befolyásolja. Logikus és érdemes lenne tehát a történetet ilyen szempontból is megvizsgálni.

Ennek a konkrét katasztrófának csak egyik, bár kritikus eleme az atomreaktor sérülése és annak következményei. De mi a helyzet a 2011-es márciusi katasztrófa más tényezőivel, vagy általában a természeti katasztrófákkal? Az utóbbi években bebizonyosodott, hogy a katasztrófák – akár természetiek, akár nem – általában erősen diszkriminálnak. Ahol katasztrófa következik be, a meglévő társadalmi-gazdasági rendszerek és feltételek következtében a válság nem egyenlő mértékben sújtja a közösség tagjait.

A gender azok közé a gazdasági-társadalmi tényezők közé tartozik – akárcsak a társadalmi helyzet, a faji vagy etnikai hovatartozás, a kor és az egészségi állapot – amelyek befolyásolják, hogyan éli meg az egyén a katasztrófát és mennyi segítséghez tud jutni utána ahhoz, hogy újjáépítse az életét. A „gender” (társadalmi nem) jelentése „azok a társadalmilag kialakított szerepek, viselkedésformák, tevékenységek és tulajdonságok, amelyeket az adott társadalom férfiak, illetve nők számára előír.” Ezzel szemben a biológiai nem azokat a biológiai és

4. 6. Whitney Graham and Elena I. Nicklasson, “Maternal Meltdown: From Chernobyl to Fukushima,” Inter Press Service, 26 April 2011, <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=55391>

fiziológiai jellemzőket foglalja magába, amelyek alapján valakit férfinak, nőnek vagy transzszexuálisnak/interszexuálisnak tekintünk.

Az utóbbi időben jól dokumentált, hogy a katasztrófák a két nemet különböző mértékben sújtják. Ennek ellenére a világon bárhol bekövetkező katasztrófák média-megjelenítése ezt a különbséget rendszerint nem veszi figyelembe, noha a katasztrófák képi megjelenítésében többségében nőket és gyerekeket láthatunk.

Ahogy az Oxfam 2005. márciusi tájékoztatása megállapítja az Indiai-óceáni szökőár nőkre gyakorolt hatásáról: „Nincs hiány hírekből és kommentárokból annak a katasztrófának a hatásairól, amely 2004. december 26-án végigsöpört számos ázsiai ország partjain. A média... szinte minden lehetséges szempontból megvizsgálta: elemezték a katasztrófa turizmusra és környezetre gyakorolt hatásait, víz alatti falvakat tártak föl, dokumentálták még az állatok életében bekövetkezett változásokat is. Egyetlen terület volt csak,... amelyre alig fordítottak figyelmet: a szökőárnak a nemekre, különösen a nőkre gyakorolt hatása.”

**A
genderszemüvegen
keresztül
megláthatjuk, hogy
egy adott jelenség
különbözőképpen
érint-e férfiakat
és nőket, vagy
fiúkat és lányokat,
így az újságírónak
lehetősége nyílik
genderszempontból
megközelíteni
a hírt, és ezzel
fontos és olykor
megdöbbentő új
dimenziókat tárhat
fel benne.**

A genderszemüveg

A fent említett hiányosságok elsődleges oka, hogy a genderszemlélet még nem integrálódott az újságírásba. A szakmán belül továbbra is tartja magát az az elképzelés, hogy a gender egyfajta „szoft” téma, amit legjobb az erre szakosodott kollégákra bízni, de nem érinti azokat, akik az igazán „komoly” hírekkel foglalkoznak. Sokakban még nem tudatosult, hogy az úgynevezett „komoly” hírek – amelyek például a konfliktusok, katasztrófák, politika, közgazdaságtan vagy bűnözés témakörét ölelik fel – tárgyalása során is hasznos lehet a genderperspektíva.

Ideje, hogy az újságírók – és a médiában dolgozó szerkesztők – felismerjék a „genderszemüveg” fontosságát, amely minden eseménynél és témánál alkalmazható, hogy elmondhassuk a teljes történetet. Ahhoz, hogy kiegyensúlyozottabb és teljesebb képet tudjunk nyújtani a világról, nemcsak

a riportereknek és a tudósítókknak, hanem a média tartalmát – a vizuális tartalmakat is beleértve – befolyásoló összes szakembernek figyelembe kell vennie a genderszemponthoz, amikor eldöntik, mi szerepeljen a hírekben és hogyan.

A genderperspektíva elsajátítása és használata segít az újságíróknak abban, hogy a nők szemével lássák a világot, és ezáltal megjeleníthessék a hírekben a nők tapasztalatait, félelmeit és véleményét, valamint hogy a nők maguk mondassák el történetüket. A genderszemüvegen keresztül megláthatjuk, hogy egy adott jelenség különbözőképpen érint-e férfiakat és nőket, vagy fiúkat és lányokat. Így az újságírónak lehetősége nyílik genderszemponthoz megközelíteni a hírt, és ezzel fontos és olykor megdöbbentő új dimenziókat tárhat fel benne. A genderperspektíva alkalmazásával ezenkívül mélyebben beleláthatunk a média által tárgyalt eseményekbe és témákba.

Fontos tudatában lennünk annak, hogy a „nők” nem képeznek homogén csoportot. Amennyiben egy újságíró genderszemponthoz kíván tudósítani, tudatosan törekednie kell arra, hogy különböző társadalmi, kulturális és gazdasági háttérből jövő nők szempontjait és tapasztalatait jelenítse meg, a lehető legjobban tükrözve az őket körülvevő társadalom komplexitását (figyelembe véve például bizonyos társadalmi réteghez vagy kaszthoz való tartozásukat, faji vagy etnikai hátterüket, vallásukat, életkorukat, lakhelyüket, iskolázottságukat és egészségi állapotukat).

Kulcsfontosságú az is, hogy ne csak a nők nehézségeit jelenítsük meg, hanem más sérülékeny társadalmi csoportokéit is: a gyerekekét, idősekét, faji/etnikai vagy vallási kisebbségeket, fogyatékkal élőkét, és más társadalmilag vagy gazdaságilag hátrányos helyzetű csoportokét. Természetesen ezeken a csoportokon belül is a nők és lányok gyakran komolyabb nehézségekkel küzdenek.

Azt se felejtsük el, hogy a gender nemcsak a nőkre vonatkozik, hanem a férfiakat és a szexuális kisebbségeket is magában foglalja. Mint a Nemi Katasztrófa Hálózat (Gender Disaster Network) 2010. februári dokumentuma rámutat: „A férfiak életét is befolyásolja biológiai és társadalmi nemük a katasztrófák előtt, alatt és után. Míg általában a férfiak a döntéshozók és a nőknél nagyobb arányban férnek hozzá a legfontosabb forrásokhoz, nemi identitásuk és a nemi szerepelvárások miatt adott esetben sérülékennyé válhatnak.”

*Tehát az az újságíró,
aki megkeresi
a nőket és
beszélget velük a
tapasztalataikról
és gondolataikról
a katasztrófákkal,
politikai
konfliktusokkal
vagy egyéb,
tudósításra érdemes
eseményekkel
kapcsolatban,
nemcsak hivatali
kötelességét
teljesíti, hanem a
hagyományostól
eltérő és így nagyobb
publicitást kapó
híradásokat is tud
készíteni.*

Genderetikus újságírás

A genderetikus újságírás általában a nőkre fókuszál, mivel – mint ezt a 2010-es Global Media Monitoring Project a közelmúltban megerősítette – a hírek túlnyomó többségében továbbra is a férfiak játsszák a főszerepet. Továbbra is tény, hogy a férfiak mint csoport magasabb helyet foglalnak el a genderhierarchiában. Mivel azonban a társadalmi pozíciót és előjogokat számos tényező befolyásolja – mint pl. gazdasági helyzet, faji hovatartozás vagy etnicitás, életkor, iskolázottság és egyéb társadalmi és kulturális jellemzők –, a férfiak több csoportja ezeken a hierarchiakon belül szintén hátrányos helyzetben van, és gyakran az ő tapasztalataik és nézőpontjuk sem megfelelő mértékben jelenik meg a médiában. A szexuális kisebbségek pedig csak a közelmúltban és csak a világ bizonyos részein szereztek bizonyos szintű láthatóságot, míg sok helyen továbbra is perifériára szorulnak.

A médiában dolgozóknak – nemcsak a riportereknek, hanem a szerkesztőknek, producereknek, fotósoknak, videókészítőknek, kutatóknak (oknyomozóknak) és tényeket ellenőrző munkatársaknak, sőt az infografikusoknak és az illusztrátoroknak is – fontos figyelembe venniük, hogy a legtöbb esemény, fejlemény és intézkedés különböző hatásokkal jár a társadalom különböző rétegeire. Hiszen az újságírás olyan történetmondás, aminek célja van. Ez a cél pedig nem pusztán egy esemény objektív közlése, hanem annak a feltérképezése is, hogy milyen hatással járt az érintett csoportokra – különösen a legsérülékenyebbekre –, hogy a válaszként tett lépések igazságosan figyelembe vegyék a különböző csoportok speciális érdekeit.

Például amikor a média beszámol egy katasztrófa elkerülhetetlen társadalmi, gazdasági és egészségügyi következményeiről, ezzel felhívhatja közösségek és hatóságok figyelmét arra, hogy az esemény és következményei milyen hatással vannak az érintett népeiségre, köztük a nők különböző csoportjaira. Egyúttal kiemelheti azt is, milyen fontos figyelembe venni különböző csoportok tapasztalatait, véleményét, szükségleteit, erős és gyenge pontjait és lehetőségeit a segélyezés, rehabilitáció és újjáépítés során. Ha az érintett kormányok és egyéb szervek nem veszik figyelembe magától értetődően a nők és más sérülékeny csoportok igényeit, társadalmi felügyeleti szerepéből adódóan a média vonhatja őket kérdőre emiatt, és mutathatja meg az intézkedésük szükségességét és előnyeit.

Az újságírónak nincs mindig lehetősége arra, hogy egy katasztrófa első napjaiban a gender és hasonló tényezők szempontjából vizsgálja a sztorit. Azonban ha tudatában van annak, hogy a gender (és más társadalmi jellemzők) befolyásolhatják azt, hogyan élnek meg az emberek magát az eseményt és következményeit, később képes lesz különleges, emlékezetes és értékes történeteket találni és megosztani. Ha viszont valaki nincs tudatában, hogyan alakítja a gender (és más társadalmi jellemzők) az egyén életét, ha nem figyel oda valóban arra, amit a nők mondanak (az első sokktól és gyásztól eltekintve), akkor azt kockáztatja, hogy fontos és a publikumot mélyen megérintő történeteket szalaszt el. Tehát az az újságíró, aki megkeresi a nőket és beszélget velük a tapasztalataikról és gondolataikról a katasztrófákkal, politikai konfliktusokkal vagy egyéb tudósításra érdemes eseményekkel kapcsolatban,

nemcsak hivatali kötelességét teljesíti, hanem a hagyományostól eltérő és így nagyobb publicitást kapó híradásokat is tud készíteni.

A gendertudatos újságírás tehát nemcsak a szakmai színvonal és etikai elvek megtartásáról szól, hanem segítheti az újságíró karrierjét is, mert az átlagtól eltérő, figyelemfelkeltő történetek feltárására adhat lehetőséget. De ennél fontosabb, hogy így teljesül az etikus újságírás egyik alapelve: az olvasók/nézők információhoz való joga.

Újságírás és demokrácia

A hírmédia hagyományos kulcsszerepe a demokratikus társadalomban az úgynevezett „nyilvános szféra” kialakítása, ahol az állampolgárok megkaphatják a szükséges információkat a közösség és az állam életében való részvételhez, és ahol a nyilvánosság számára fontos témákat vitatnak meg. A gendertudatos, etikus újságírás ebbe a hagyományba illeszkedik. A demokrácia alapfeltétele, hogy a politikai döntéseket megfelelően tájékozott népesség hozza meg. Ennek érdekében elengedhetetlen, hogy a média többfajta nézőpontot és tapasztalatot tükrözzön, és megjelenítse a társadalom összes csoportjának a problémáit – beleértve a legkevesebb hatalommal rendelkezőkét.

A Global Media Monitoring Project (GMMP), valamint világszerte több más kutatás is azt találta, hogy ez egyelőre kevés helyen valósult meg. A hírek tálalásának számos jellemzőjén lényegesen változtatni kell ahhoz, hogy az újságírók valós és pontos képet nyújtsanak a társadalomról, és a nők megfelelő arányban és módon szerepeljenek a médiában.

Az újságírás alakítja ki a közegét a fontos aktuális ügyekről szóló vitáknak, így befolyásolja a közvéleményt a legkülönbözőbb gazdasági-társadalmi és politikai témákkal – és nemcsak az általában „nőinek tartott” témákkal – kapcsolatban. A média dönt abban a kérdésben, hogy ki hallathatja a hangját egy adott kérdésben és ki nem, milyen témákról eshet szó és milyen megvilágításban; ezáltal megvan a hatalma, hogy fenntartsa a meglévő helyzetet, vagy szembeszálljon az uralkodó rendszerrel. A hírmédiának – úgy is, mint a közérdekek védőjének – kötelessége, hogy közvetítse a lakosság különböző rétegeinek tapasztalatait, véleményét és problémáit, beleértve az emberiség felét kitevő nőkéét.

Ahogy egy napilap vezércikkében írta néhány gender-média aktivista az 1995-ös pekingi nőkonferencia tizedik évfordulójára, az ENSZ New York-i székházában rendezett találkozó alkalmából: „Egy intézmény nem indíthat el változást, amíg maga nem változik. Ahogyan a genderperspektívát alapvető szemponttá kell tenni a kormányzásban, ugyanígy a médiában is.”

Összefoglalva: amíg nem ismerjük fel, hogy a társadalmi nem egyike azoknak a tényezőknak, amelyek befolyásolják az emberek életét és tapasztalásait szinte minden területen, és hogy ezért bármilyen jellegű hír esetén érdemes figyelembe venni, addig a történetnek csak egy részét mondjuk el.

Források

Drago, Robert. "The gender of nuclear disaster," MomsRising.org, 18 March, 2011. <http://www.momsrising.org/blog/the-gender-of-nuclear-disaster>.

Gender and Disaster Network. "Women and disaster: What's the connection?" <http://www.gdnonline.org/resources/womenanddisasterbrochure.pdf>.

Gender Disaster Network. "Women, gender & disasters: Men & masculinities," Gender Note #3, 8 February, 2010. <http://www.awid.org/News-Analysis/Special-Focus-Crisis-in-Haiti/Disasters-from-a-women-s-rights-perspective2/Gender-Note-3>.

Gender and Media Initiative Partners. Editorial, "Ignoring the media a big mistake." Gem News @ Beijing Plus 10, March 9, 2005. <http://oldsite.genderlinks.org.za/dedi1086.nur4.host-h.net/docs/beijing/9-march-p8.pdf>.

Graham, Whitney and Elena I. Nicklasson. "Maternal Meltdown: From Chernobyl to Fukushima," Inter Press Service, 26 April, 2011. <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=55391>.

Jacob, Jeemon. "The movement gathered momentum only after women took an interest," Tehelka, 24 September, 2011. http://www.tehelka.com/story_main50.asp?filename=Ws240911NUCLEAR.asp.

Joseph, Ammu. "Disasters, conflicts and gender," in Missing Half the Story: Journalism as if Gender Matters, edited by Kalpana Sharma, (India: Zubaan Books, 2010).
"Gender and disasters: Tracing the link," in Communicating Disasters: An Asia Pacific Resource Book, edited by Nalaka Gunawardene and Frederick Noronha, (TVE Asia Pacific and UNDP Regional Centre – Bangkok, 2007). http://www.tveap.org/disastercomm/Chapters_in_seperate_PDFs/Chap-16.pdf.

Kakuchi, Suvendrini. "Mothers Rise Against Nuclear Power," Inter Press Service, 22 December, 2011. <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=106282>.

Kandaswamy, Deepa. "Media forgets female face of tsunami," Women's E-News, July 27, 2005. <http://www.womensenews.org/article.cfm/dyn/aid/2390>.

Nuclear news. "Women and nuclear power, nuclear weapons". <http://nuclear-news.net/information/women>.

Olson, Mary. "Atomic radiation is more harmful to women," Briefing Paper, Nuclear Information and Resource Service, October, 2011. <http://www.dianuke.org/nuclear-radiation-is-more-harmful-to-women-new-nirs-briefing-paper>.

OXFAM. "The tsunami's impact on women," Oxfam Briefing Note, March, 2005. http://www.oxfam.org.uk/resources/policy/conflict_disasters/downloads/bn_tsunami_women.pdf.

Seager, Joni. "Eye of the storm," The Daily Beast, 4 November, 2011. <http://www.thedailybeast.com/articles/2011/11/04/climate-change-and-natural-disasters-why-women-get-hit-hardest.html>.

Women Thrive Worldwide. "Women, natural disaster, and reconstruction," Fact Sheet. http://www.womenthrive.org/index.php?option=com_kb&page=articles&articleid=5.

World Association for Christian Communication. "Who makes the news? Global Media Monitoring Project 2010," (Toronto: WACC, 2010). http://www.whomakesthenews.org/images/stories/website/gmmp_reports/2010/global/gmmp_global_report_en.pdf.

World Health Organisation. "Gender, women and health: Gender and disaster," http://www.searo.who.int/EN/Section13/Section390_8282.htm.

"Gender, women and health". <http://www.who.int/gender/whatisgender/en/index.html>.

II. A Gender napjaink újságírásában

1. A gender helyzete a hírmédiában

Kézikönyvünk egyik célja, hogy támogassuk olyan média-irányelvek és gyakorlatok alkalmazását, amelyek tartalmi szempontból kívánják biztosítani a nemek egyenlőségét a hírekben.

Ez a fejezet két szempontból tárgyalja napjaink médiakörnyezetét. Elsőként megvizsgálja a gender szerepét a hírmédiában, a 2010-es Globális Médiafigyelő Projekt (Global Media Monitoring Project, GMMP) eredményei alapján; ennek a projektnek a célja, hogy különböző szempontok alapján monitorozza a nemek megjelenését a hírmédiában. Másodszor egy 2011-es kutatás eredményeit teszi közzé, amelynek célja az volt, hogy világszerte az újságírói etikai kódexek részévé tegye a nemek egyenlőségének elvét.

2012-ben egy nőszervezetekből álló koalíció panaszt nyújtott be az Egyesült Királyság Média-panaszkezelő Bizottságánál (Press Complaints Commission), amely azért

alakult, hogy kivizsgálja a brit médiumok etikai vétségeit. „A média alakítja, tükrözi és megerősíti a társadalmi attitűdöket. A médiában dolgozóknak tudatában kell lenniük ennek, és figyelniük arra, hogy ne közvetítsenek olyan viselkedésformákat, amelyek elfogadhatónak tartják a nők és lányok elleni erőszakot.” A koalíció fellépést követelt a szexista újságírás, a nők elleni erőszakot torzítottan bemutató híradások, illetve elsősorban a nyomtatott médiában nagy arányban megjelenő szexualizált nőábrázolások ellen.

A koalíció ugyan elsősorban a bulvárlapokat ítélte el amiatt, hogy hozzájárulnak a nők elleni erőszak súlyosbodásához, de ez a kritika kiterjeszhető a többi olyan hírlapra, valamint elektronikus médiára is, amelyeknél a genderszemlélet nem része az újságírói etikának. Az ilyen újságírás az igazság, kiegyensúlyozottság és igazságosság elveinek alkalmazásakor megfelelkezik a nemek közötti egyenlőségről.

A Globális Médiafigyelő Projekt eredményei

A Globális Médiafigyelő Projekt (Global Media Monitoring Project, GMMP) szerte a világon súlyos hiányosságokat tárt fel a hírmédiában a genderetika szempontjából. 1995 óta ötévente a GMMP egy napon keresztül figyeli a nemek megjelenését a hírmédiában, különös tekintettel a nők és a férfiak megjelenítésének arányára és módjára.

1995-ben a GMMP azt állapította meg, hogy 71 ország nyomtatott, televíziós/rádiós és hírmédiájában a hírekben szereplő személyek csak 17%-a volt nő, vagyis a média markánsan férfiak számára fenntartott területnek is tekinthető. Tíz évvel később a 76 országban végzett vizsgálat mutatott némi javulást:

a hírek szereplői 21%-ban nők voltak. A további elemzés azonban csalódást okozott: a számszerű növekedés ellenére a nőkről szóló hírek mindössze 3%-a kérdőjelezte meg a nemi sztereotípiákat, míg többségük (97%) vagy megerősítette őket, vagy nem tett semmit ledöntésükre.

A legutóbbi, 2010-ben kiadott GMMP jelentésben 108 országból 1365 újság, internetes hírportál, rádiós és televíziós hírműsor 17.795 híre a nők hírekbeli jelenlétére és megszólalására további fejlődést dokumentált. A hírekben szereplők 24%-a volt nő, amely 3%-os növekedés 5 év alatt. Az örömben ezúttal is üröm vegyült:

az eredmény javulása elsősorban annak volt köszönhető, hogy a nők nagyobb számban jelentek meg a kevésbé fontos hírekben, illetve a híreket kommentáló „hétköznapi emberek” szerepében:

„A növekedés a nők hírekben való megjelenése szempontjából elsősorban a tudomány és egészségügy témakörét jellemzi (2005-ben 22%, 2010-ben 32% volt a női szereplők aránya). Ez a terület a többi témakörhöz viszonyítva a hírmédiában kevésbé fontos témának számít. A magasabb prioritást élvező témakörökben a nők aránya kisebb mértékben növekedett: a politikáról és kormányzásról szóló hírekben a vizsgált időszakban 14%-ról 19%-ra, míg a gazdasági hírek területén nem történt növekedés, a nők aránya 20% maradt.”

A különböző régiók adatainak összehasonlítása azt mutatja, hogy a nők leginkább két fő területen jelennek meg a hírekben: a társadalmi/jogi és a tudományos/egészségügyi tematikában. Minden régióban ezeken a területeken vagy ezek valamelyikén jelenik meg a legtöbb nő a hírekben (ld. 1. ábra). Szintén hasonlóság található a régiók között a tekintetben, hogy a politikáról és kormányzásról szóló hírekben alig szerepelnek nők. A vizsgálat idején a legnagyobb különbség a Közel-Keleten és Észak-Afrikában volt, ahol a politikai híreknek csak 10%-ban szerepeltek nők, bár elképzelhető, hogy változtatott ezen a tendencián a nők aktív részvétele a 2010-es Arab Tavasz eseményeiben. Ebből a szempontból csak Észak-Amerika különbözik a többi régiótól, ahol viszonylag nagy az aránya a nők megjelenésének a politikai hírekben.

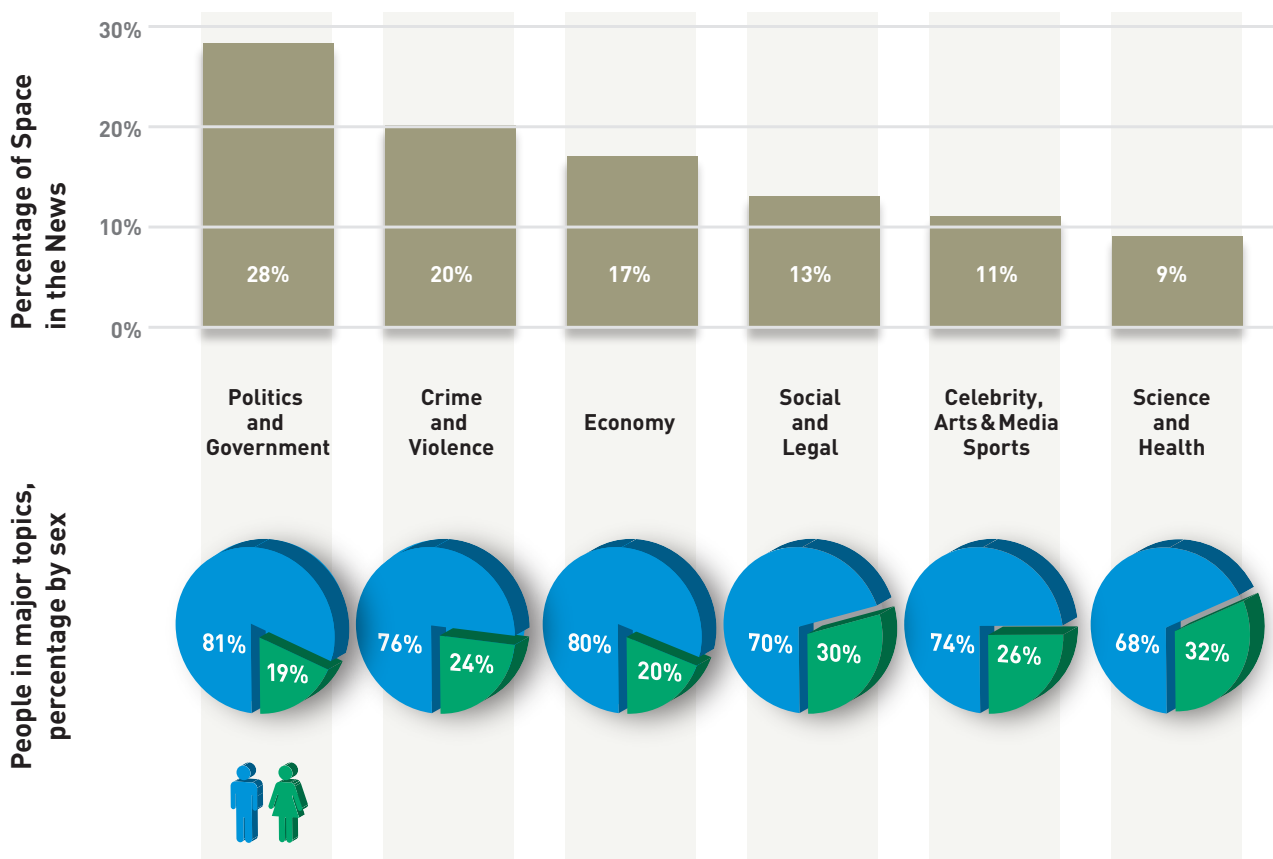
1. ábra. GMMP 2010. Női szereplők a hírekben hírkategóriák és régiók szerint

	Afrika	Ázsia	Karib-tengeri térség	Európa	Latin-Amerika	Közel-Kelet és Észak-Afrika	North America	Ausztrália és Óceánia	Globális átlag	Téma %-os megjelenése a hírekben
Politika és kormányzás	15%	16%	17%	21%	20%	10%	31%	20%	19%	28%
Bűnözés és erőszak	22%	22%	21%	28%	31%	21%	20%	33%	24%	20%
Gazdaság	17%	15%	19%	22%	29%	20%	37%	24%	20%	17%
Társadalom és jog	20%	29%	31%	31%	36%	23%	37%	31%	30%	13%
Hírességek, Művészetek, Sport	13%	24%	32%	29%	27%	35%	31%	12%	26%	11%
Tudomány és Egészség	31%	28%	50%	36%	38%	18%	21%	27%	32%	9%
egyéb*	11%	36%	26%	42%	45%	28%	15%	40%	38%	2%
Lánygyermek *	53%	70%	89%	50%	82%	82%	100%	67%	69%	*
Globális átlag	19%	20%	25%	26%	29%	16%	28%	25%	24%	

*A hírek kevesebb, mint 1 %-a.

Megállapítható tehát, hogy egy hírterület fontosságával egyenes arányban csökken a nők megjelenése ezen a területen (a hírterület fontossága tükröződik abban is, mennyi teret kap az adott hírmédián belül). (ld. 2. ábra)

2.ábra. GMMP 2010. A jelentősebb témák százalékos eloszlása a hírekben, és férfiak és nők aránya hírkategóriánként

A GMMP 2010-es kutatása az alábbiakat állapította meg:

„Az „utca emberé”-nek véleményét közvetítő hírekben a nők csaknem arányos mértékben, 44%-ban szólalnak meg, a 2005-ös 34%-hoz képest. Jelentős mértékben nőtt a nők aránya azok között, akik személyes tapasztalatból beszélnek, akik szóvivők (vagyis mások nevében beszélnek) és akik szakértők (vagyis speciális szaktudásuk alapján kommentálják az eseményeket). Az előrelépés ellenére azonban még mindig csak a szóvivők 19%-a és a szakértők 20%-a nő.

A különböző földrajzi régiókban vegyes a változás mértéke. (Ld. 3. ábra). A szakértőként, „utca embere”-ként vagy egyéb minőségben nyilatkozó nők aránya minden kategóriában növekedett Európában, Latin-Amerikában és Észak-Amerikában. Más régiókban nem ilyen egyértelmű a tendencia: egyes témákban növekedés, más témákban csökkenés tapasztalható.

A férfi és a női szakértők aránya a Karib-tengeri térségben mutatta a legdrámaibb változást: a női szakértők aránya 13%-kal, 32%-ra nőtt az 5 éves időszak alatt, ami a második helyen álló európai növekedésnek több mint kétszerese. A női szóvivők aránya a leglátványosabban Latin-Amerikában emelkedett 11%-kal 23%-ra, míg a Közel-Keleten, Észak-Afrikában és a Karib-tengeri térségben a férfiak és nők aránya ezen a területen rosszabbodott.

A személyes tapasztalatokról beszámoló nők aránya több mint 10%-kal emelkedett Afrikában (+20%), a Karib-tengeri térségben (+13%), Európában (+13%) és Latin-Amerikában (+11%), de 5 százalékponttal csökkent Ázsiában. Ausztrália és Óceánia kivételével, ahol az eredmények értékelésekor figyelembe kell venni a jelentősen nagyobb 2010-es mintát, az „utca embere”-ként nyilatkozó nők aránya legjelentősebben Európában javult (+19%), míg látványosan csökkent a Karib-tengeri térségben (-12%).

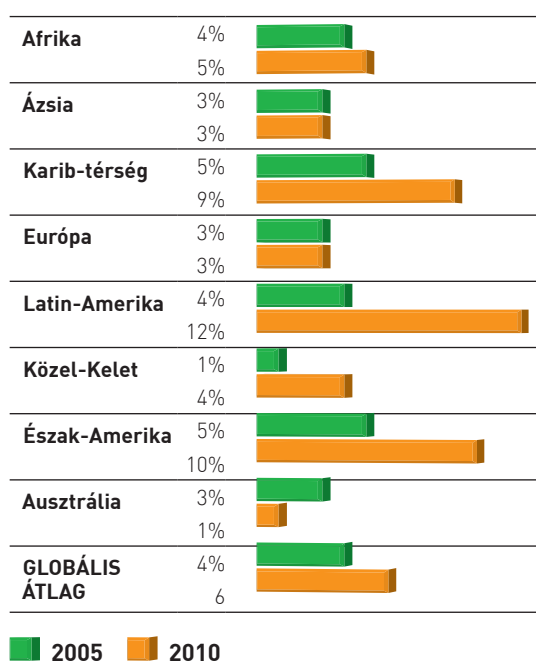
3. ábra. GMMP 2005-2010. A női hírszereplők funkciói régiók szerint

		Afrika	Ázsia	Karib térség	Európa	Latin-Amerika	Közel-Kelet	Észak-Amerika	Pacific	GLOB. ÁTL.
Szóvivő	2005	15%	11%	22%	14%	12%	17%	21%	21%	14%
	2010	15%	16%	18%	21%	23%	12%	27%	24%	19%
Szakértő	2005	19%	15%	19%	16%	20%	14%	21%	19%	17%
	2010	17%	14%	32%	22%	22%	19%	26%	16%	20%
Személyes tapasztalat	2005	14%	37%	26%	26%	28%	24%	33%	39%	31%
	2010	34%	32%	39%	39%	39%	31%	37%	39%	36%
Szemtanú	2005	36%	29%	22%	24%	39%	34%	25%	69%	30%
	2010	33%	17%	31%	32%	43%	49%	33%	47%	29%
„Az utca embere”	2005	38%	33%	46%	35%	45%	36%	27%	10%	34%
	2010	34%	35%	34%	54%	51%	30%	29%	37%	44%

A GMMP 2010-es kutatásában vizsgált egyéb indikátorok a nemekkel kapcsolatos tematikák médiában való megjelenését vizsgálják, különös tekintettel a nemek közötti egyenlőség/egyenlőtlenség kérdésre és a nemi sztereotípiák megjelenésére a híradásokban. Az újságírói etika egyik kiindulópontja, hogy az újságíró felelősséggel tartozik a közönségének, és célja annak elősegítése, hogy a társadalom minél demokratikusabbá váljon. Figyelembe véve, hogy ennek a közönségnek több mint 50%-át nők teszik ki, komoly problémának tekinthető a nők kisebb mértékű megjelenése a nyilvánosság fórumain. Ezért tehát az újságírói etika és felelősségvállalás értelmében a híradásokban reflektálni kell a nemek közötti egyenlőtlenségekre. Ehhez képest igen magas azoknak a híradásoknak a száma, amelyek ezt nem teszik meg; a kutatás megállapította, hogy a híreknek csak 6%-a hangsúlyozza ki a nemek egyenlőségét vagy egyenlőtlenségét, bár ez is

előrelépés 2005-höz képest, amikor csak 4%-uk tette ugyanezt. Ebből a szempontból Latin-Amerika teljesített legjobban, amelynek hírei megelőzték az észak-amerikai és karibi híradásokat; a három régióban 12%, 10% és 9% volt a nemek közötti egyenlőséget vagy egyenlőtlenéget szem előtt tartó híradások aránya (ld. 4. ábra).

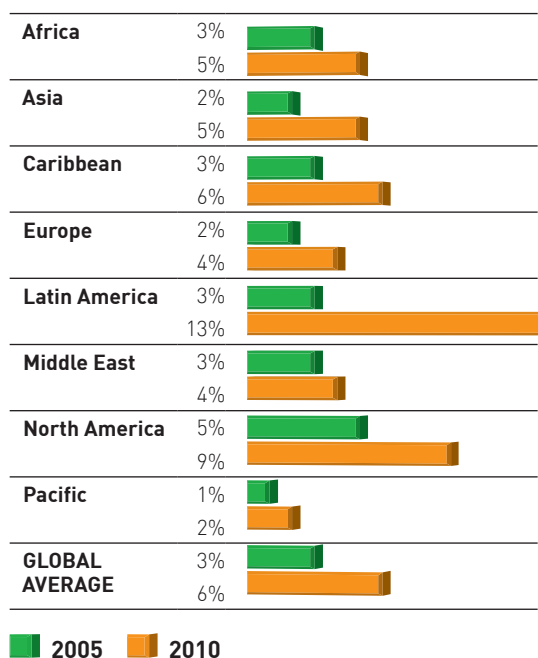
4. ábra. GMMP 2005-2010. A nemek egyenlőségével foglalkozó híradások régiók szerint

A nemi sztereotipizálás azt jelenti, hogy a nőket és férfiakat idealizált, eltúlzott férfiassággal vagy nőiességgel ruházzák fel, amelyek a valóságban nem létező karikatúrákat eredményeznek. A férfiak ábrázolásában eltúlozzák a férfiassággal összefüggésbe hozott viselkedésformákat vagy tulajdonságokat, mint pl. az agresszivitás, erőszak vagy fizikai erő, míg a nőket ezzel szemben a nőiességgel összekapcsolt vonásokkal jellemzik, mint pl. passzivitás,

alárendeltség vagy gyöngeség. A nemi sztereotípiákat kérdőjelezzik meg azok a híradások, amelyek nem az elvárt nemi szerepekben vagy viselkedésformákban mutatják meg a férfiakat és nőket. 2010-ben csak a híradások 6%-a kérdőjelezte meg a nemi sztereotípiákat, bár ez is növekedés a 2005-ös 3%-hoz képest.

5. ábra. GMMP 2005-2010. Nemi sztereotípiákat megkérdőjelező híradások százalékos aránya

Figyelemre méltó viszont, hogy a latin-amerikai hírek 13%-ban, az észak-amerikaiak pedig 9%-ban helyezkedtek szembe a nemi sztereotípiákkal (ld. 5. ábra).

Az öt éves időszak alatt minden régióban – hol jelentős mértékben, hol kevésbé – növekvő tendenciát láthatunk az olyan híradások számában, amelyek a nemekről alkotott hagyományos elképzeléseket megkérdőjelezzik.

Gender az internetes hírportálokon

A GMMP 2010-ben először monitorozta az internetes híroldalakat. Arra az eredményre jutott, hogy a nőknek a hagyományos médiumokban tapasztalt alulreprezentáltsága az internetes híradásokra is jellemző. Az előzetes kutatás 16 ország 76 országosan elismert hírportálján, valamint 8 nemzetközi hírportálon vizsgálta a hírek tartalmát. Az internetes hírek szereplői csak 23%-ban voltak nők, ami jelentéktelen eltérés a sajtóban, rádióban és televízióban tapasztalható 24%-tól. Az internetes híreknek csak 4%-a kérdőjelezte meg a nemi sztereotípiákat, szemben a hagyományos médiumok híreinek 6%-ával. Minden kutatott változó esetén az online hírekben a nemek

megjelenése ugyanolyan vagy még rosszabb volt, mint a hagyományos médiában. Ennek alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy az internet egyfajta nagyítóként működik, amennyiben még láthatóbbá teszi a hagyományos hírmédiában tapasztalható nemi egyenlőtlenségeket. Az eredmények megerősítéséhez szélesebb körű, nagyobb mintán végzett vizsgálatra van szükség, az azonban már most látható, hogy az internet mint hírforrás gyorsan növekvő jelentősége szükségessé teszi a gendertudatos újságírói etika kialakítását az online újságírásban is.

A kutatás eredményeinek részletesebb leírása megtalálható a WACC Who Makes the News? The Global Media Monitoring Project, 2010. című kiadványában.

2. A gender megjelenése az etikai kódexekben

Könyvünk különös hangsúlyt fektet arra, hogy az újságírói etikai kódexekben és média-irányelvekben megjelenjen a gender témaköre, mert ez a genderetikus újságírás kialakításának egyik alapvető eszköze. Ezzel nem akarjuk kisebbiteni a médiában és azon kívül megjelenő rendszerjellegű tényezőket, amelyek hozzájárulnak a nemeket elfogultan és nem egyenlő módon megjelenítő újságíráshoz. Úgy gondoljuk, hogy ezek a tényezők a berögzült újságírói rutinokkal interakcióban alakítják ki és tartják fenn azokat a nemek közötti egyenlőtlenségeket, amelyeket a híradásokban tapasztalhatunk. Markánsabb, genderközpontú etikai kódexek intézményesíthetnek egy másfajta gyakorlatot, amely a genderszemponthoz tudatosan figyelembe veszi. Ez lehet az első lépés egy genderetikus szakmai perspektíva kialakításához.

Egy 2011-es kutatás során felmérték a gender megjelenését az újságírói etikai kódexekben világszerte. Megállapították, hogy a világon több mint 400 általános újságírói etikai kódex létezik. Ezek az etikai kódexek fontos szerepet játszanak az újságírók elszámoltathatóságának biztosításában, feltéve, hogy az újságírók ismerik és betartják őket, a médiahatóságok pedig ellenőrzik a betartásukat. Noha etikai kódex rengeteg van, a kutatás kimutatta, hogy betartásuk terén komoly hiányosságok tapasztalhatóak. Ennek okai lehetnek többek közt: a nem egyértelmű megfogalmazás, a nem megfelelő megértés, és az, hogy gyakran nem tartalmazzak útmutatást az elvek gyakorlatba történő átültetéséhez.

Az etikai kódexek ennek ellenére alapvető szerepet játszanak az újságírók

etikus gondolkodásának alakításában, a felelősségteljesebb újságírásban és – ami ugyanilyen fontos – abban, hogy a közvélemény felelősségre vonhassa az etikai elveket megszegő újságírókat.

Kutatási eredmények: a gender megjelenése a média etikai kódexeiben és tartalomszolgáltatási irányelveiben

Több mint 100 ország médiamunkásai, újságíró-szövetségbeli és újságíró szakszervezeti tagjai, genderrel és kommunikációval foglalkozó civil aktivistái és kutatói töltötték ki a kérdőívet, amelynek célja az volt, hogy felkutassa a genderre vonatkozó etikai előírásokat, irányelveket és politikákat a médián belül. A kérdőívet dokumentumelemzés egészítette ki, amelynek során genderfókuszú újságíró-képzési és továbbképzési anyagokat vizsgáltak.

A felmérés 65 országban talált vonatkozó irányelveket, kiadói és tartalomszolgáltatásra vonatkozó etikai kódexeket. Azokat az etikai kódexeket, amelyek nem tesznek említést a (biológiai vagy társadalmi) nemről, nem vették be a mintába. Több mint 30 genderközpontú kézikönyv jellegű anyagot vizsgáltak meg, amelyeknek listája a kötet végén „segédanyagok” címszóval szerepel.

Az etikai kódexek osztályozása könnyűnek bizonyult, mert a vonatkozó alapelvek általában hasonlóan voltak megfogalmazva. Ezért az elemzők olyan osztályozási rendszert alakítottak ki, amely a genderre vonatkozó etikai előírásokat hosszúságuk, fókuszuk, részletességük és stílusuk szerint csoportosította. Az osztályozás azért hasznos, mert lehetővé teszi az összehasonlítást, feltárja a hiányosságokat, és általában segíti az etikai előírások jobb megértését.

A kutatók egy egyszerű adatbázisba vezették be az etikai kódexeket és azok

nemekre vonatkozó előírásait. A kizárólag genderre vonatkozó etikai kódexeket teljes terjedelmükben bevették az adatbázisba és leírást készítettek róluk. Az így kirajzolódó tipológia segíthet irányt szabni a meglévő etikai kódexek megerősítésének vagy újjak létrehozásának, ami ennek a kézikönyvnek egyik központi célja. A tipológiában az alapján szerepelnek az egyes etikai kódexek, hogy hányszor említik meg a (biológiai vagy társadalmi) nemet, milyen szempontból és mélységben magyarázzák a jelentőségét (ha magyarázzák), és általában milyen hangnemben íródtak az előírások. A kategóriák a legegyszerűbbtől – egyetlen mondat, magyarázat nincs vagy minimális, „puha” szabályozás – a legrészletesebbig terjednek (számos említés, részletes magyarázat, szigorú betartási kötelezettség).

Az alábbiakban a kutatás főbb eredményeit tesszük közzé, majd az elemzés során kialakult tipológiát tárgyaljuk.

A főbb kutatási eredmények összefoglalása

- 1 A kérdőív számos kitöltője vagy azt válaszolta, hogy nincs tudomása a genderszempontról a szakmai etikai kódexekben, vagy kategorikusan kijelentette, hogy ilyen témájú etikai kódexek nincsenek. A dokumentumelemzés ennek ellenkezőjét mutatta ki: azokban az országokban, ahol az újságírók cáfolták az ilyen etikai előírások meglétét, valójában vannak országos és egyesületi szintű etikai kódexek, amelyek a gender megjelenítésére is vonatkoznak. Ez az ellentmondás azt mutatja, hogy a létező etikai kódexeket nem hozzák kellő mértékben nyilvánosságra, és a szakma általában nem ismeri őket, ami komoly problémát jelent. Ezt befolyásolhatják a médián belüli és azon kívüli hátráltató tényezők, mint pl. az érdeellentétek, a médiapolitikák kialakítóinak és az újságíróknak az

érdektelensége, és egyéb strukturális akadályok.

- 2 Médiapiari és újságíró szervezeti szinteken nagyobb mértékben jelenik meg a genderszempontra hangsúlyozása az újságírásban, ám a konkrét médiacégek gyakorlati irányelveinek kidolgozása során ez a szempont gyakran elvész. Különböző dokumentumok vizsgálatából kiderül, hogy az egyes médiacégek etikai kódexeiben és irányelveiben gyakoribb a genderszempontra hiánya, mint megjelenése. Abban a néhány esetben, amikor ezek a dokumentumok hangsúlyozzák a nemek elítélésétől mentes, kiegyensúlyozott és érzékeny megjelenítését, a fogalmazás gyakran túl általános és félreérthető. Ez a probléma különösen gyakori a sajtótanácsok és médiaszervezetek etikai kódexeiben. A médiapiari szintű előírások jobban odafigyelnek a genderszempontra, bár különböző mélységben: a legtöbbjük felszínes és elvont, míg néhány figyelemreméltó etikai kódex igyekszik hasznos, részletes útmutatást adni.
- 3 A genderszeműveg gyakorlati használatára vonatkozó útmutatások csak kevés témát érintenek. Az első a nők elleni erőszak; a jelek szerint ez az a téma, amelyben a legtöbb segédanyagra támaszkodhat az ilyen jellegű hírekkel foglalkozó újságíró. A második helyen a politikai hírek genderszemszögű megközelítése áll, különös tekintettel a nők megjelenítésére a választásokkal, kormánnyal és általában a politikával kapcsolatos hírekben. A harmadik leggyakoribb téma a HIV és AIDS. Az etikai előírások ritkán fókuszálnak más témakörökre, noha a nemek egyenlőtlen és sztereotip megjelenítése a hírek minden területén előfordul.
Kézikönyvünk tehát hiánypótló e téren azáltal, hogy több témakörben is iránymutatást nyújt a gendertudatos újságíráshoz. A megélt valóság és a médiadiskurzusok kapcsolatának szempontjából kulcsfontosságú, hogy az újságírók praktikus, gyorsan áttekinthető irányelvekkel rendelkezzenek; ezáltal ugyanakkor kialakíthatnak egy olyan megközelítést, amely kritikával illeti a nemeket nem egyenlő arányban vagy módon, diszkriminatív módon megjelenítő, gyakran magától értetődőnek vett újságírói gyakorlatot.
- 4 Gyakran hiányoznak az irányelvek gyakorlatba való átültetésének vagy betartásának eszközei. A kutatás arra a következtetésre jutott, hogy az etikai alapelvek gyakran nem kerülnek át a gyakorlatba, vagy megszegésük semmilyen következménnyel nem jár.
- 5 Az újságíró-képzések anyagai egyfelől bővelkednek a tartalomelőállítási és műsorpolitikai gyakorlatának gender szempontú elemzéseiben és az olyan gyakorlati feladatokban, amely genderszempontról fejlesztheti a diákok elemzési készségeit. Másfelől a média sokszor félreérti a gender fogalmát, és nem tudatosul benne, hogy a férfiasság és nőiesség társadalmilag konstruált fogalmak milyen hatalmi egyenlőtlenségekhez vezetnek férfiak és nők között. Az értelmezés bizonyos kontextusokban problémásabb, mint másokban; olykor például a „gender” fogalmát leegyszerűsítve a nőkre alkalmazzák, vagy kizárólag a nők társadalmi reprodukciós szerepéhez kapcsolódó témákat tekintik „női problémakörnek”.
Ez a könyv – áthidalva az újságírók képzési anyagai és a gyakorló újságírók számára könnyen elérhető eszköztárak tartalmi hiányosságait – egyszerre szolgálhat a folyamatos továbbképzést segítő tananyagként és forrásműként..

A gender a média etikai kódexeiben: tipológia

Az elemzés legalább öt különböző megközelítést mutatott ki, ahogyan a médiapolitikai irányelvek és etikai kódexek a gender témáját bevezetik és leírják. Míg egyes genderszempontról releváns cikkelyek akár két vagy több megközelítés elemeit is tartalmazhatják, általában jól besorolhatók egy adott kategóriába. Az alábbiakban a tipológiát a legegyszerűbbtől a legkidolgozottabbig tekintjük át, kiemelve minden megközelítés fontos elemeit. Ezután minden kategóriát példákkal illusztrálunk a kutatás során vizsgált etikai kódexekből.

	Típus	Leírás	
	Alap/ egyszerű megköze- lítés	A gender szempontok integrálása, mint általános norma	A genderszempontról tágabb szövegkörnyezetben jelennek meg; amelyek pl. általános emberi értékekre, az emberi méltóság tiszteletére vagy más alapvető emberi jogi alapelvekre vonatkoznak. A megfogalmazás rendszerint egyszerű, alig vagy egyáltalán nem tartalmaz iránymutatást az elvek gyakorlati alkalmazásához.
		A gender szempontok integrálása, mint etikai elköteleződés	A genderszempontról úgy jelennek meg, mint újságírók közötti megállapodás arról, hogy szakmai tevékenységük során betartják a gender szempontú etikai normákat.
		A gender szempontok integrálása, mint ajánlás	Az ide sorolt pontokban a genderszempontról használata ajánlásként jelenik meg az újságírók számára, olyan „puha” előírások formájában, hogy „nem szabadna”, „javasolt” stb.
		A gender szempontok integrálása, mint kötelesség	Az előbbi kategóriánál határozottabban szólítja fel az újságírókat, és részletezi ezeket be nem tartásának szélesebb társadalmi következményeit.
	Részletesen kidolgozott megköze- lítés	A genderszempontról integrációja, mint szigorú előírás	Az előző kategóriáknál részletesebb és szigorúbb szabályozás. A genderszempontról úgy jelennek meg, mint az újságíró kötelessége egy olyan közösség tagjaként, ahol a viselkedést normák, jogok és kötelességek irányítják.

1. A genderszemponatok integrálása mint általános norma.

A genderszemponatok az általános emberi jogok részeként jelennek meg az ebbe a kategóriába tartozó cikkelyekben. A megfogalmazásban az emberi értékek, az emberi méltóság tisztelete és más alapvető emberi normák szerepelnek. A megfogalmazás rendszerint egyszerű, alig vagy egyáltalán nem tartalmaz iránymutatást az elvek gyakorlati alkalmazásához.

Ország vagy régió	Kódex neve (és kiadásának vagy utolsó módosításának éve)	Gender tárgyú cikkely(ek) leírása
Örményország	Örmény sajtókódex: Jereváni Sajtóklub (2002).	Egy állítás szerepel az általános emberi értékekről; ezen belül tilos elősegíteni a „nemi és nyelvi diszkriminációt, az erőszakot és a pornográfiát.”
Ukrajna	Ukrajnai újságírók etikai kódexe (2002).	Egy állítás, mely szerint „senkit sem szabad neme alapján diszkriminálni.” Ugyanakkor hozzáteszi, hogy a híradásban szereplő személy nemét lehet közölni, amennyiben az „a történet szükséges része.”

2. A genderszemponatok integrálása mint etikai elköteleződés.

Az ebbe a csoportba sorolt pontokban a média művelői közötti megállapodásként szerepel az, hogy újságírói gyakorlatuk során etikusan járnak el genderszemponatból.

Ország vagy régió	Kódex neve (és kiadásának vagy utolsó módosításának éve)	Gender tárgyú cikkely(ek) leírása
Örményország	Gyumri újságírók etikai kódexe (2002)	Az egyik pontot fogadalomként fogalmazták meg: „Munkánk során nem diszkriminálunk nem, vallás, etnikai vagy faji hovatartozás, mentális vagy fizikai állapot alapján. Nem bátorítjuk vagy támogatjuk az intoleranciát, az előítéletet és a sztereotípiákat.” A megfogalmazásból úgy tűnik, hogy ezt az álláspontot közös megegyezéssel érték el.
Belgium	Újságírók etikai alapelvei (1982)	Az egyik pont szerint három különböző és gyakran egymásnak ellentmondó alapvetet kell kiegyensúlyozottan érvényesíteni: a véleménykülönbségek szabadságának tiszteletben tartását, a sajtó szabadságát a különböző vélemények megjelenítésére, és az alapvető emberi jogok tiszteletét.

3. A genderszemponatok integrálása mint ajánlás.

A genderszemponat használata ajánlásként jelenik meg, olyan „puha” előírások formájában, hogy „nem szabadna”, „javasolt” stb.

Ország vagy régió	Kódex neve (és kiadásának vagy utolsó módosításának éve)	Gender tárgyú cikkely(ek) leírása
Ausztrália	Az Ausztrál Sajtótanács elvi nyilatkozata.	Az egyik cikkely tiltja a különbségek fölösleges és diszkriminatív kihangsúlyozását, ugyanakkor hozzáteszi, hogy a kihangsúlyozás megengedett, ha releváns és a köz érdekét szolgálja.
Karib-tengeri térség	Karibi Médiamunkások Szövetségének etikai kódexe.	Általános tiltás arra nézve, hogy az újságíró diszkrimináljon valakit vagy sértő és szükségtelen módon utaljon rá identitása kapcsán, beleértve a nemi identitást.
Közép-Ázsia	Central Asia Code: Közép-Ázsia kódex: Szakmai etikai kódex. Üzbegisztán, Kirgizisztán és Tádzsikisztán.	Ajánlás arra nézve, hogy a média ne publikáljon olyan információt, amely „faji, nemi, vallási, etnikai vagy politikai alapú diszkriminációt tartalmaz.”
Ghána	A ghánai újságírók etikai kódexe (1994).	Az egyik pont a társadalmi különbségek több fajtáját felsorolja, és tiltja a diszkrimináció elősegítését az újságírói gyakorlaton keresztül.
Hong Kong	Négy újságíró-szövetség közös etikai kódexe, Hong Kong.	Az egyik pont azt az ajánlást tartalmazza, hogy az újságíró kerülje az olyan hírek közvetítését, amelyek diszkriminációhoz vezethetnek, többek közt nem vagy szexuális orientáció alapján.
Kenya	Az újságírói gyakorlat viselkedési kódexe, Kenya (1998).	Az egyik pont hangsúlyozza a férfiakkal és nőkkel szembeni egyenlő bánásmódot. Ugyanakkor, bár „viselkedési” kódex, nem tartalmaz iránymutatást ennek az elvnek a gyakorlatba való átültetésére vagy követésére
Nigéria	Etikai kódex nigériai újságírók számára (1998).	Az egyik mondat azt javasolja, hogy az újságíró ne tegyen negatív utalásokat a személyek tulajdonságaira, beleértve nemüket is.
Dél-Afrika	A sajtószakma gyakorlati kódexe, Dél-Afrika (2006).	Két pont is tárgyalja a sokszínűség különböző formáit és az ezek alapján történő diszkriminációt. Ugyanakkor hozzáteszi, hogy megengedett egy személyt ilyen jellemzői alapján azonosítani, ha ez segíti a megértést az olvasók számára. A kódex konkrétan említi a szexuális orientációt és preferenciát.
Uganda	A sajtószakma gyakorlati kódexe.	A kódex két releváns szakaszt tartalmaz. Az egyik felsorolja a sokszínűség különböző formáit és kerülendőként említi az ezek alapján történő diszkriminációt. A másik megengedi, hogy egy személyt ilyen jellemzői alapján azonosítsanak, ha ez segíti a megértést az olvasók számára.

4. A genderszemponatok integrálása mint kötelesség.

Az előbbi kategóriánál határozottabb felszólításként jelenik meg, és részletezi ezek be nem tartásának szélesebb társadalmi következményeit.

Ország vagy régió	Kódex neve (és kiadásának vagy utolsó módosításának éve)	Gender tárgyú cikkely(ek) leírása
Azerbajdzsán	Szakmai etikai kódex újságírók számára.	Az egyik cikkely tiltja, hogy az újságíró adott csoporthoz tartozás miatt „elítéljen embereket” vagy az ilyen információt túlhangsúlyozza.
Bulgária	Újságírók etikai kódexe.	Az egyik cikkely tiltja, hogy az újságíró olyan módon tárgyalja a témát, hogy ez diszkriminációhoz vezethessen a különbözőség megadott formái alapján, beleértve a nemet és a szexuális orientációt.
Cook-szigetek	Cook-szigeti kódex: A Médiabizottság sajtóelőírásai a média gyakorlatáról.	A diszkriminációról szóló pont tiltja, hogy a publikációk „főlöleslegesen kihangsúlyozzák” a sokszínűség adott formáinak jelenlétét – köztük a nemet –, kivéve, ha ez „releváns és a köz érdekét szolgálja”, amely esetben az ilyen tudósítás és vélemény-nyilvánítás megengedett.
Grúzia	A média szakmai alapelvei (2003).	Egy diszkriminációról szóló pont szabályozza, mikor említheti az újságíró a személy identitását: amikor „ez az információ a tárgyalt téma szempontjából alapvető fontosságú.”
Koszovó	Koszovó sajtókódexe.	TKét pont felszólítja a sajtót, hogy tegyen meg mindent, hogy ne „szítson vagy erősítsen gyűlöletet vagy támogassa a diszkriminációt” azáltal, hogy megvetéssel vagy sértő kifejezésekkel ír személyekről megadott identitások, például nemük alapján. Az identitásra való utalást a pont csak olyankor engedélyezi, amikor közvetlenül releváns a leírt esemény szempontjából.
Macedónia	Viselkedési alapelvek (2001).	Egy cikkely tiltja, hogy az újságírók olyan információt dolgozzanak fel, amely az emberi jogok és szabadságjogok sérüléséhez vezethet, illetve elősegítheti a diszkriminációt megadott kategóriák, többek közt szexuális identitás és szexuális orientáció alapján.
Moldova	Újságírók szakmai etikai kódexe (1999).	Az egyik pont a „minél kevesebbet ártani” elvet alkalmazza a szakmai viselkedésre, a demokratikus értékek védelmének és a megadott kategóriák alapján történő diszkrimináció elleni fellépésnek a kontextusában.
Svájc	Az újságírói jogok és kötelességek nyilatkozata (1999).	Az egyik pont előírja az emberi méltóság tiszteletben tartását és megtiltja, hogy az újságírók felfedjék alanyaik identitását olyan esetben, amikor ez diszkriminatív lehet.
Zimbabwe	Zimbabwei médiamunkások viselkedési kódexe.	Az egyik cikkely foglalkozik annak veszélyeivel, hogy az újságírói gyakorlat alkalmas lehet gyűlölet keltésére.

5. A genderszemponatok integrációja mint szigorú előírás.

Az előző kategóriákkal szemben az ide sorolt kódexek általában kimerítőbbek és határozottabb megfogalmazásúak. A genderszemponatok úgy jelennek meg, mint az újságíró kötelessége egy olyan közösség tagjaként, ahol a viselkedést normák, jogok és kötelességek irányítják. Ebben a kategóriában található a genderszempontból leghatározottabb előírások.

Ország vagy régió	Kódex neve (és kiadásának vagy utolsó módosításának éve)	Gender tárgyú cikkely(ek) leírása
Albánia	Az albán média etikai kódexe (2006).	Az egyik pont hangsúlyozza, hogy a demokrácia kialakításához elengedhetetlen a diszkrimináció-mentesség és a vélemény szabadsága, amennyiben az „nem áll ellentétben az emberi jogok tiszteletben tartásával.”
Ausztrália	Ausztrália Kódex: Médiacégek szakmai kódexe.	Két pont is foglalkozik azzal, hogyan valósíthatók meg az előírások: a média kerülje a diszkriminációt azáltal, hogy „nem alkalmaz[hat] olyan nyelvezetet vagy képanyagot, amely a közösség bármely tagjának vagy csoportjának diszkriminációjához vagy lekicsinyléséhez vezethet” megadott tulajdonságok, többek közt nem és szexuális preferencia alapján. Kivétel ez alól a tényszerű információ nyugvó vélemény, az elfogadható humor, a szatíra, illetve az olyan drámai művek sugárzása, amelyek vitát nyithatnak a normák be nem tartásáról. A másik releváns pont beazonosítja azokat az eszközöket, amelyekkel keresztül a sztereotípiák elkerülése megvalósítható, és többek közt felhívja a figyelmet a szakértők és kommentátorok kiválasztásában a nemek megfelelő arányára és különböző szerepekben való megjelenésére.
Ausztrália	Kereskedelmi televíziók gyakorlati kódexe. Ausztrál Kommunikációs és Médiahatóság (2010).	A dokumentum teljes egésze integrálja a genderszemponokat. Említi a nemek egyenlőségét, a nemek megjelenítését; külön szakasz foglalkozik a férfiak és nők egyenlő megjelenítéséről a televízióban, és a nemek egyenlőségéről a hírekben és a reklámokban. A kódex a szakkifejezéseket minden esetben definiálja, így nem ad teret a kétértelműségnek és félreértelmezésnek. Egyértelmű gyakorlati iránymutatást ad az etikai alapelvekhez és azok gyakorlatba való átültetéséhez.
Botswana	A Botswanai Sajtótanács genderetikai kódexe (2011).	A kódex nemzetközi, regionális, szubregionális és országos szintű alapelvekre épül. Kijelenti, hogy a Tanács tagjai „vallják, hogy a nemek egyenlősége alapvető feltétele a véleménynyilvánítás szabadságának, hogy minden férfinak és nőnek joga van kifejezni nézeteit”, és hogy az állampolgári egyenlőséghez, részvételhez és felelős kormányzáshoz elengedhetetlen, hogy „megszóltassuk azokat, akik másképp nem hallathatják a hangjukat.” A kódex megfogalmazza a gender szempontú újságírás alapelveit, és felvázolja a nők és férfiak egyenlő médiamegjelenésére vonatkozó előírásokat. A káros hatások csökkentésére vonatkozó szakaszban foglalkozik a nemi sztereotípiákkal és a nők elleni erőszakkal. Egy mellékletben megtalálhatóak a szakkifejezések definíciói.

Ország vagy régió	Kódex neve (és kiadásának vagy utolsó módosításának éve)	Gender tárgyú cikkely(ek) leírása
Bosznia és Hercegovina	Bosznia és Hercegovina sajtókódexe (2011).	Ahelyett, hogy a gendert és a sokszínűség más formáit külön pontokba foglalná, a kódex bevezető szakasza kihangsúlyozza, hogy a teljes kódexet az újságírói etika fényében kell értelmezni, amelynek része az igazságos kommentár és kritikus megközelítés jogának védelme, az emberi jogok betartása, a nemek egyenlőségének figyelembe vétele és az egyén jogainak védelme, ugyanakkor közérdeknek tekinti az információhoz való hozzáférés jogát.
Kanada	A Kanadai Televíziósok és Rádiósok Szövetségének Kódexe a Elfogulatlan Megjelenítésről (2008).	Ezt a részletes kódexet már megelőzte egy „Nemi Szerepek Megjelenítésének Szabályai a Televíziózásban és Rádiózásban” (1990) című kódex. Teljes egészében a különböző társadalmi csoportok egyenlő megjelenítésére fókuszál. Leírja a kódex kidolgozásának hátterét, szándéknyilatkozatot tesz, valamint iránymutatást tartalmaz az alkalmazásra és az adminisztrációra. A kódex foglalkozik az emberi jogokkal, a negatív ábrázolással, a sztereotipizálással, megbélyegzéssel, áldozatként való megjelenítéssel, mítoszok, hagyományok és bevett eljárások kigúnyolásával, kizsákmányolással, nyelvi és terminológiai kérdésekkel, és a kontextus szerepével. Visszajelzést kér arra vonatkozóan, elég világos-e a kódex, és szükséges-e kitégíteni a benne tárgyalt hátrányos helyzetű csoportok körét.
Guatemala	Guatemalai újságírók etikai kódexe.	Ez a kódex a társadalmi igazságosság, befogadás és demokrácia elvein alapul. Három pontja is az emberi jogok és értékek közvetítésének kontextusába helyezi a genderszemponokat, amelyek érdekében az újságírónak kötelessége hozzájárulni egy befogadó nemzet kialakításához, elutasítani az „erőszakot, a diszkriminációt és minden sztereotípiát” megadott társadalmi különbségek, többek között a gender alapján, és hozzájárulni a média demokratizálásához azáltal, hogy a megadott célok teljesítése során tiszteletben tartja az önkifejezés szabadságának jogát.
Románia	Újságírók etikai kódexe.	Az egyik bekezdés az újságírói szakmai etika és kötelesség keretén belül tárgyalja a diszkrimináció-mentességet, valamint a különböző társadalmi csoportok iránti gyűlölet és erőszak szításának elkerülését.
Tanzánia	A média genderetikai kódexe, Tanzánia	A teljes kódex a nemek médiabeli egyenlőségére koncentrál. Definiálja a szakkifejezéseket, tárgyalja a pontosság, igazságosság, egyensúly, hitelesség, felelősségvállalás és nemi sztereotípiák kérdését, és felvázolja a gyakorlatba való átültetés menetét.

3. Az átfogó kódexek jellemzői

A genderszempontról átfogónak minősített kódexek az alábbi elemeket tartalmazzák:

- 1 A sokszínűség különböző formáinak felismerése a gyakorlatba átültetés kontextusában. A kódexek többféle, a közegben releváns társadalmi csoportot neveznek meg: pl. faji és etnikai hovatartozás, vallás, nem, fogyatékoság, szexualitás, életkor és társadalmi réteg szempontjából.
- 2 Az elfogadhatatlan eljárások részletes felsorolása, többek között:
 - Diszkriminatív vagy megvető utalás egy személyre vagy csoportra
 - Egy személy vagy csoport szerepeltetése előítéletes vagy pejoratív kontextusban
 - Olyan anyag publikálása, amely gyűlöletet vagy ellenségességet szíthat egy személy vagy csoport ellen, bizonyos jellemzőik alapján
 - Olyan anyag publikálása, amely hozzájárulhat egy személy vagy csoport dehumanizálásához
 - Olyan anyag publikálása, amely diszkriminációhoz vezethet egy adott csoport bizonyos jellemzői alapján
 - Egy személy vagy csoport negatív színben való feltüntetése, bizonyos jellemzőik szükségtelen kihangsúlyozásával
 - Egy személy vagy csoport lekicsinylése
 - Emberek elítélése identitásuk alapján
 - Gyűlölet, intolerancia, diszkrimináció és erőszak elősegítése egy személlyel vagy csoporttal szemben, bizonyos tulajdonságaik alapján
 - Sértő kifejezések használata, amelyek erkölcsi vagy fizikai sérelmet okozhatnak
 - Olyan információ létrehozása vagy feldolgozása, amely veszélybe sodorja az alapvető emberi és szabadságjogok érvényesülését
- 3 A véleménykülönbségek elismerése és tiszteletben tartása
- 4 A médiamunkások felelősségének hangsúlyozása abban, hogy tudatosítsák a közönségben a nemek közötti egyenlőséget mint alapvető emberi jogot
- 5 A diszkrimináció-mentesség mint újságírói kötelesség kihangsúlyozása
- 6 A média demokratizálása mint újságírói kötelesség, a demokratikus részvétel, az identitás erősítése és a béke kultúrájának kialakítása érdekében
- 7 Az alábbiak egyértelmű beazonosítása:
 - A kódex alkalmazásáért felelős hatóságok
 - Azon hatóságok, akikhez a kódex-szel kapcsolatos kérdések feltehetőek
 - A panaszok kezelésének módja
- 8 A genderrel foglalkozó szakaszokban a következő témák jelennek meg:
 - Minden nem igazságos ábrázolás
 - Személyek megbélyegzése nemük miatt
 - Az emberi jogok tiszteletben tartása
 - Áldozatként való ábrázolás
 - Negatív ábrázolás
 - Kizsákmányolás
 - Nemi sztereotípiák
 - Degradálás
 - Nyelvhasználat és terminológia
 - Egyenlő bánásmód
 - A személy nemének, fizikai jellemzőinek, családi vagy párkapcsolati állapotának szükségtelen vagy nem megfelelő módú kihangsúlyozása
 - A nemek egyensúly a szakértők és a kommentátorok kiválasztásában

5 eszköz teheti használhatóbbá a kódexeket, és növeli ezáltal a média genderszempontról szakmaiságát

1. Fogalmazzunk érthetően és egyértelműen

2. Említsük meg a szabályozás okait

3. Adjunk teljes körű iránymutatást a szabályok alkalmazására

4. Hozzuk nyilvánosságra a szabályozást a szakmában és azon kívül

5. Alakítsuk ki a felelősségre vonás rendszerét a szabályok betartatása érdekében

A médiabeli nemi diszkrimináció gyökerei

■ ■ Szó sincs arról, hogy a médiának lenne tudatos stratégiája a nők elleni diszkriminációra.” Így reagált egy hírmédium férfi igazgatója arra a kutatásra, amely gender alapú diszkriminációt tárt fel világszerte a médiában. Ez a mondat tükrözi azt a frusztrációt, amit jóindulatú médiaszakemberek éreznek, mikor megpróbálják tartósan kiegyenlíteni a nők hátrányát. A feministák azt vallják, hogy minden modern intézménynek szerves része a patriarchátus, az a rendszer, amely fenntartja a férfiak dominanciáját a nők fölött. A média is ilyen intézmény, így a patriarchális gondolkodásmód és gyakorlat megjelenik a bevett újságírói eljárásokban, amelyek annak ellenére változatlanok maradtak, hogy a valódi világban a nők jelentős lépéseket tettek a nemek közötti egyenlőtlenségek csökkentése felé. Így az újságíró döntése arról, hogyan ábrázolja a nőket a férfiakhoz képest, kit interjúvol meg stb., azt eredményezheti, hogy a médiában ábrázolt világ igen távol kerül a valóságtól. Így tehát, ha nem is léteznek tudatos stratégiák a nemi diszkriminációra vagy a nők marginalizálására, mégis fennmarad a múltban gyökerező egyenlőtlenség, ha megmaradunk a rutinszerű újságírói gyakorlatnál, és nem foglalkozunk a nők változatlanul meglévő alárendelt helyzetével, beleértve a társadalmi csoportok kevesebb hatalommal rendelkező alcsoportjainak marginalizálását. Az olyan etikai és gyakorlati kódexek, amelyek az újságírók számon kérhető hivatali kötelességei közé sorolják a gendertudatosságot, segíthetnek abban, hogy kiegyensúlyozottabb, kevésbé sztereotip, igazságosabb és a valóságot jobban megközelítő híradások szülessenek. ■ ■

Források

Donald W. Reynolds Journalism Institute, University of Missouri. Codes of Ethics. <http://www.rjionline.org/MAS-Codes-of-Ethics>.

Gaumnitz, Bruce R. and John C. Lere. "A Classification Scheme for Codes of Business Ethics", *Journal of Business Ethics*, 49:4, (2004): 329-335. <http://www.jstor.org/stable/25123179>.

International Principles of Professional Ethics in Journalism. http://ethicnet.uta.fi/international/international_principles_of_professional_ethics_in_journalism.

Journalism Ethics for the Global Citizen, Center for Journalism Ethics in the School of Journalism and Mass Communication at the University of Wisconsin-Madison. http://journalismethics.info/research_ethics/codes.htm

Topping, Alexandra. "Leveson inquiry must address sexist media stereotypes, say women's groups", *The Guardian*, January 24, 2012. http://www.guardian.co.uk/media/2012/jan/24/leveson-inquiry-sexist-media-stereotypes?CMP=tw_t_gu.

World Association for Christian Communication. Who makes the news? The Global Media Monitoring Project 2010 report, (Toronto: WACC, 2010). http://www.whomakesthenews.org/images/stories/restricted/global/global_en.pdf.

1. melléklet

Médiapolitika és etikai kódexek – kutatás (2011)

Régió	Ország	Dokumentum címe	Elfogadás vagy utolsó módosítás éve	Vonatkozó szakaszok vagy témák
Afrika	Botswana	A Botswanai Sajtótanács genderetikai kódexe	2011	A teljes négyoldalas kódex a genderetikát tárgyalja. Többek közt az alábbi témák szerepelnek benne: férfiak és nők igazságos megjelenítése a médiában; szakmai számonkérhetőség; kiegyensúlyozott, hiteles és pártatlan tudósítás; a káros hatások csökkentéséről szóló szakaszban a nemi sztereotípiák és a nők elleni erőszakról szóló híradások; reklámok; munkahelyi nemi esélyegyenlőségi irányelvek.
Afrika	Ghána	A ghánai újságírók etikai kódexe	1994	6. Az újságíró ne publikáljon olyan anyagot, amely diszkriminációhoz vezethet etnikai hovatartozás, bőrszín, vallás, nem vagy szexuális orientáció alapján.
Afrika	Kenya	Az újságírói gyakorlat viselkedési kódexe, Kenya	2007	Az újságírói gyakorlat viselkedési kódexe, Kenya
Afrika	Nigéria	Etikai kódex nigériai újságírók számára	1998	6. Az újságíró kerülje a pejoratív utalásokat a személyek etnikai hovatartozására, vallására, nemére, vagy bármely fizikai vagy mentális betegségére vagy fogyatékoságára
Afrika	Dél-Afrika	A sajtószakma gyakorlati kódexe	2006	2.1. A sajtó kerülje a diszkriminatív vagy lealacsonyító utalásokat a személyek faji hovatartozására, bőrszínére, etnikai hovatartozására, vallására, nemére, szexuális orientációjára vagy preferenciájára, fizikai vagy mentális fogyatékoságára vagy betegségére, illetve életkorára. 2.2. A sajtó nem hivatkozhat előítéletes vagy pejoratív kontextusban egy személy faji hovatartozására, bőrszínére, szexuális orientációjára vagy preferenciájára, fizikai vagy mentális fogyatékoságára, kivéve, ha elengedhetetlen a tudósított témához vagy elősegíti az olvasók számára a téma megértését.

Régió	Ország	Dokumentum címe	Elfogadás vagy utolsó módosítás éve	Vonatkozó szakaszok vagy témák
Afrika	Tanzánia	A média genderetikai kódexe	Nincs évszám	A teljes kódex a nemek egyenlőségével foglalkozik a médiában. Különböző részekből épül fel: szakkifejezések definíciója, a kódex alkalmazása, pontosság és méltányosság, kiegyensúlyozottság, hitelesség és pártatlanság, számonkérhetőség, nemi sztereotípiák, reklám és marketing, genderszempontok érvényesítése a munkahelyen.
Afrika	Uganda	A sajtószakma gyakorlati kódexe	Nincs évszám	<p>2.1. A sajtó kerülje a diszkriminatív vagy lealacsonyító utalásokat a személyek faji hovatartozására, bőrszínére, etnikai hovatartozására, vallására, szexuális orientációjára vagy preferenciájára, fizikai vagy mentális fogyatékoságára vagy betegségére és korára.</p> <p>2.2. A sajtó nem hivatkozhat előítéletes vagy pejoratív kontextusban egy személy faji hovatartozására, bőrszínére, szexuális orientációjára vagy preferenciájára, fizikai vagy mentális fogyatékoságára, kivéve, ha elengedhetetlen a tudósított témához vagy elősegíti az olvasók számára a téma megértését.</p>
Afrika	Zimbabwe	Zimbabwei médiamunkások viselkedési kódexe	Nincs évszám	11. a) Az újságírók és médiaintézmények nem publikálhatnak olyan anyagot, amelynek célja vagy hatása, hogy gyűlöletet vagy ellenségességet kelt egyes személyek iránt faji hovatartozásuk, etnikai származásuk, nemzetiségük, nemük, szexuális orientációjuk, fizikai fogyatékoságuk, vallásuk vagy politikai hovatartozásuk alapján.
Ázsia	Hong Kong	Négy újságíró-szövetség közös etikai kódexe	Nincs évszám	8. Az újságíró kerülje olyan hírek megjelentetését, amelyek diszkriminációhoz vezethetnek valaki kora, faji hovatartozása, bőrszíne, hitvallása, fogyatékosága, családi állapota, törvénytelen származása, neme vagy szexuális orientációja alapján.

Régió	Ország	Dokumentum címe	Elfogadás vagy utolsó módosítás éve	Vonatkozó szakaszok vagy témák
Ázsia	Üzbegisztán, Kirgizisztán és Tádzsikisztán	Közép-ázsiai kódex: Szakmai etikai kódex	Nincs évszám	6. Kerüljük az olyan információk közlését, amelyek faji, nemi, vallási, etnikai vagy politikai diszkrimináció elemeit tartalmazzák.
Karib-tengeri térség	Karib-tengeri térség (regionális)	Karibi Médiamunkások Szövetségének etikai kódexe	Nincs évszám	6. [Tilos] sértő és szükségtelen utalásokat tenni, illetve egyéneket diszkriminálni faji hovatartozásuk, bőrszínük, nemük, nemzetiségük, vallásuk vagy ideológiai meggyőződésük alapján.
Karib-tengeri térség	Cook-sziget	Cook-szigeti kódex: A Médiabizottság sajtóelírásai a média gyakorlatáról	Nincs évszám	8. Diszkrimináció – A publikációk nem helyeznek szükségtelen hangsúlyt a személyek nemére, vallására, kisebbségi státuszára, szexuális orientációjára, korára, faji hovatartozására, bőrszínére vagy fizikai vagy szellemi fogyatékoságára. Ugyanakkor megengedett ezekben a témákban híradásokat és véleményeket közölni, amennyiben ez releváns és a köz érdekét szolgálja.
Európa	Albánia	Az albán média etikai kódexe	2006	A szólásszabadság, az információ és a kritika szabadsága, a sajtószabadság és a hivatalos dokumentumokhoz való hozzáférés a demokrácia alapja. A sajtó elismeri és tiszteletben tartja a vélemények különbözőségét és elutasít minden diszkriminációt nem, faji hovatartozás, nemzetiség, nyelv, vallás, ideológia, kultúra, társadalmi osztály vagy meggyőződés alapján, amennyiben az így kifejtett nézetek nem állnak szemben az alapvető emberi jogokkal.
Európa	Örményország	A Jereváni Sajtóklub tagjainak kódexe	Nincs évszám	A Jereváni Sajtóklub tagjainak kódexe Tilos az alábbiakat elősegíteni: háborút, vallási alapú gyűlöletet és intoleranciát, politikai, társadalmi, nemi vagy nyelvi alapú diszkriminációt, erőszakot, pornográfiát.

Régió	Ország	Dokumentum címe	Elfogadás vagy utolsó módosítás éve	Vonatkozó szakaszok vagy témák
Európa	Örményország	Gyumri újságírók etikai kódexe	2002	11. Munkánk során nem diszkriminálunk nem, vallás, etnikai vagy faji hovatartozás, mentális vagy fizikai állapot alapján. Nem bátorítjuk vagy támogatjuk az intoleranciát, az előítéletet és a sztereotípiákat
Európa	Azerbajdzsán	Szakmai etikai kódex újságírók számára	Nincs évszám	3.1. Az újságíró nem ítélné el embereket nemzetiségük, faji hovatartozásuk, nemük, nyelvük, foglalkozásuk, vallásuk és születési helyük alapján, és nem hangsúlyozhatja túl az ilyen jellegű információt.
Európa	Belgium	Újságírók etikai alapelvei	1982	4. Véleménykülönbségek tiszteletben tartása. A sajtó elfogadja és tiszteletben tartja a vélemények különbségét, és védi a különböző nézetek kifejezésének szabadságát. Ellenez minden diszkriminációt nem, faji hovatartozás, nemzetiség, nyelv, vallás, ideológia, kultúra, társadalmi osztály vagy meggyőződés alapján, amennyiben az így kifejtett nézetek nem állnak szemben az alapvető emberi jogokkal
Európa	Bosznia és Hercegovina	Bosznia és Hercegovina sajtókódexe	Elfogadva 1999-ben, utolsó módosítása 2011-ben	1. cikk. Általános rendelkezések - Az újságíróknak és az általuk publikált anyagoknak a közönség felé vállalt kötelessége, hogy mindig és minden körülmények között magas etikai színvonalat képviseljenek. Az újságíróknak és kiadóknak kötelessége tiszteletben tartani az állampolgárok igényét a hasznos, aktuális és releváns információkra és betartani az információ szabadságának és a tisztességes megjelenítésnek és kritikus újságírásnak az alapelveit. Bosznia és Hercegovina sajtójának alkalmazkodnia kell a társadalomban általánosan elfogadott udvariassági szabályokhoz és tiszteletben kell tartania Bosznia és Hercegovina etnikai, kulturális és vallási sokszínűségét. A sajtó tiszteletben tartja a nemzetközi és bosznia-hercegovinai dokumentumokban rögzített emberi jogokat. A sajtó elkötelezi magát a nemek egyenjogúságának hirdetése mellett, és tiszteletben tartja az egyéni különbözőséget mint az emberi jogok alapvető elemét. A sajtó kötelessége védeni az egyén jogait, ugyanakkor a köz érdekében az információhoz való jogot is. E kódexnek az értelmezése során ezt a két szempontot egyaránt figyelembe kell venni.

Régió	Ország	Dokumentum címe	Elfogadás vagy utolsó módosítás éve	Vonatkozó szakaszok vagy témák
Európa	Bulgária	Újságírók etikai kódexe	1999	3. i.) Az újságíró nem alkothatja meg vagy alakíthatja témáját úgy, hogy az diszkriminációhoz vezethessen faji hovatartozás, bőrszín, vallás, nem vagy szexuális orientáció alapján.
Európa	Grúzia	A média szakmai alapelvei	2003	Diszkrimináció Az újságíró csak akkor említheti egy személy etnikai, faji, politikai, vallási vagy társadalmi identitását, bőrszínét vagy szexuális orientációját, ha ez az információ közvetlenül releváns a tárgyalt témával kapcsolatban.
Európa	Koszovó	Koszovó sajtókódexe	Nincs évszám	2. A sajtónak mindent el kell követnie, hogy ne szítson gyűlöletet vagy támogassa a diszkriminációt, az alábbi eszközökkel: a. Nem kezelhet megvetéssel egy személyt vagy csoportot etnikai hovatartozása, vallása, neme, faji hovatartozása, bőrszíne, családi állapota, kora vagy fogyatékosága alapján. b. Nem alkalmazhat sértő kifejezéseket, amelyek egy személyt vagy csoportot megsérthetnek vagy megfélemlíthetnek etnikai hovatartozása, vallása, neme, faji hovatartozása, bőrszíne, családi állapota, kora vagy fogyatékosága alapján. c. Csak olyankor hivatkozhat egy személy etnikai vagy faji hovatartozására, vallására, nemére, szexuális orientációjára, ill. fizikai vagy mentális betegségére vagy fogyatékoságára, ha ez lényegi fontosságú a tárgyalt esemény szempontjából.
Európa	Macedónia	Viselkedési alapelvek	2001	10. Az újságírónak nem szabad tudatosan megalkotni vagy feldolgozni olyan információt, amely az emberi és szabadságjogok sérüléséhez vezethet, nem használhat sértő nyelvezetet, és nem segíthet elő semmilyen alapú diszkriminációt (nemzetiség, vallás, nem, társadalmi osztály, nyelv, szexuális orientáció, politikai meggyőződés...)

Régió	Ország	Dokumentum címe	Elfogadás vagy utolsó módosítás éve	Vonatkozó szakaszok vagy témák
Európa	Moldova	Újságírók szakmai etikai kódexe	1999	10. Az újságíró tiszteletben tartja azoknak az egyéneknek a becsületét és jó hírnevét, akikkel munkája során kapcsolatba kerül. Nem nyilatkozik megvetéssel a híradásban szereplő személyek faji hovatartozásáról, nemzetiségéről, bőrszínéről, felekezetről, társadalmi származásáról, neméről, illetve testi fogyatékoságáról vagy betegségéről. Kerüli az ilyen jellegű információk megjelentetését, kivéve, amikor ezek a körülmények közvetlenül kapcsolódnak a híradás tartalmához. Az újságírónak tilos sértő kifejezéseket használnia, amelyek erkölcsi vagy fizikai kárt okozhatnak. Bármilyen téma feldolgozásánál az újságíró békés eszközökkel és a tolerancia szellemében védi a demokratikus értékeket, ellenzi az erőszakot, a gyűlöletbeszédet és a konfliktust, és mindenféle diszkriminációt kultúra, nem vagy vallási meggyőződés alapján.
Európa	Románia	Újságírók etikai kódexe	Nincs évszám	2.1.5. Az újságíró felelőssége, hogy ne diszkrimináljon senkit faji vagy etnikai hovatartozása, vallása, neme, kora, szexuális orientációja vagy bármely fogyatékosága alapján, és a tények leírása vagy vélemények közlése során törekednie kell arra, hogy ne szítson gyűlöletet vagy erőszakot.
Európa	Svájc	Az újságírói jogok és köteleességek nyilatkozata	1999	8) Az emberi méltóság tiszteletben tartása érdekében az újságíró nem utalhat a szövegben, képanyagban vagy hanganyagban egy személy etnikai vagy nemzetiségi származására, vallására, nemére, szexuális orientációjára, illetve betegségére vagy testi vagy szellemi fogyatékoságára diszkriminatív módon. A háborúról, terrorcselekményekről, balesetekről és katasztrófákról szóló szöveges, képi vagy hangalapú tudósításokban tiszteletben kell tartani az áldozatok szenvedését és szeretteik iránti érzéseit.
Európa	Ukrajna	Ukrajnai újságírók etikai kódexe	2002	15. Senkit sem szabad diszkriminálni neme, nyelve, faji hovatartozása, vallása vagy etnikai vagy nemzetiségi származása miatt, vagy politikai nézetei alapján. Az ilyen információra csak akkor szabad utalni, ha az a történet szükséges része.

Régió	Ország	Dokumentum címe	Elfogadás vagy utolsó módosítás éve	Vonatkozó szakaszok vagy témák
Latin-Amerika	Guatemala	Guatemalai újságírók etikai kódexe	Nincs dátum	<p>VIII. fejezet. Az értékek és emberi jogok előremozdítása</p> <p>30. cikk. Az újságírónak hozzá kell járulnia egy befogadó Nemzet kialakításához. Napi munkája során az újságírónak figyelembe kell vennie, alapvetőnek tekintenie és gyakorolnia a multikulturalizmust, a nyelvi sokszínűséget és az ország minden őshonos településének és közösségének egyenlőségét.</p> <p>31. cikk. Az újságírónak kötelessége elutasítania az erőszakot, diszkriminációt és minden sztereotípiát, amely fajra, nemre, korra, vallásra, etnikai hovatartozásra, földrajzi származásra, szexuális orientációra, fogyatékosagra, külső megjelenésre, avagy társadalmi vagy politikai állapotra utal.</p> <p>32. cikk. Az újságírónak hozzá kell járulnia a média demokratizálásához, hogy növelje a köz részvételét, és erősítse az identitást és a béke kultúráját az önkifejezés és a gondolat szabadságán keresztül.</p>
Észak-Amerika	Kanada	A Kanadai Televíziósok és Rádiósok Szövetségének Kódexe a Elfogulatlan Megjelenítésről	2008	A kódex különböző társadalmi csoportok pártatlan megjelenítésére fókuszál. Olyan témákat érint, mint az emberi jogok, negatív ábrázolásmód, sztereotípiák, megbélyegzés és bünbakképzés, mítoszok, hagyományok és bevett eljárások kigúnyolása, lealacsonyító megnyilvánulások, kizsákmányolás és nyelvhasználat
Észak-Amerika	Kanada	Nemi szerepek ábrázolásának szabályai televízió- és rádióműsorokban	1990	Ez a szabályrendszer a pártatlan megjelenítésről szóló kódex előzménye. Teljes egészében a férfiak és nők pártatlan megjelenítésével foglalkozik a televízióban és rádióban. Könyvünkben később esettanulmányként olvasható a két kanadai kódex elfogadásának folyamata, illetve gyakorlatba átültetésük tapasztalatai
Ausztrália és Óceánia	Ausztrália	Kereskedelmi televíziók gyakorlati kódexe. Ausztrál Kommunikációs és Médiahatóság	2010	A dokumentum különböző részeiben folyamatosan hivatkozik a nemek egyenjogúságára és ábrázolására, és külön szakaszban foglalkozik a férfiak és nők egyenlő megjelenítésével a televízióban. Utal a nemek egyenjogúságára a televízióban, a híradásokban, a reklámokban, valamint a gyermekek szerepeltetésére is.

Régió	Ország	Dokumentum címe	Elfogadás vagy utolsó módosítás éve	Vonatkozó szakaszok vagy témák
Ausztrália és Óceánia	Ausztrália	Az Ausztrál Sajtótanács elvi nyilatkozata	Nincs évszám	A publikációk nem helyezhetnek szükségtelen hangsúlyt egy személy vagy csoport faji hovatartozására, vallására, nemzetiségére, bőrszínére, származási helyére, nemére, szexuális orientációjára, családi állapotára, fogyatékoságára, betegségére vagy korára. Ugyanakkor a publikációk közölhetnek információt vagy véleményt ezekkel a területekkel kapcsolatban, amennyiben ez releváns és a köz érdekét szolgálja.
Ausztrália és Óceánia	Ausztrália	Ausztrália Kódex: Médiacégek szakmai kódexe	Nincs évszám	<p>2.4. Diszkrimináció A diszkrimináció megakadályozása érdekében a műsorok nem alkalmazhatnak olyan nyelvezetet vagy képanyagot, amely a közösség bármely tagjának vagy csoportjának diszkriminációjához vagy lebecsléséhez vezethet faji vagy etnikai hovatartozása, nemzetisége, neme, családi állapota vagy szülői státusza, kora, fogyatékosága vagy betegsége, társadalmi státusza vagy foglalkozása, szexuális preferenciája vagy bármely vallási, kulturális vagy politikai meggyőződése vagy tevékenysége alapján. Ennek az elvárásnak nem célja, hogy megakadályozza a tényszerű információk közlését vagy a szabad véleménynyilvánítást egy hírekkel vagy aktuális ügyekkel foglalkozó műsorban, illetve humoros, satirikus vagy drámai művekben való megjelenítést.</p> <p>3.4. Sztereotípiák kerülése A programok ne erősítsenek vagy támogassanak téves, lebecslő vagy diszkriminatív sztereotípiákat. A műsorok ismerjék el a férfiak és nők által betöltött szerepek változatosságát. Kerülendő az irreleváns utalások személyek külső adottságaira, családi állapotára vagy szülői státuszára. Olyan műsorokban, amelyek szakértőket, interjúalanyokat vagy egyéb véleményt nyilvánító személyeket szerepeltetnek, a műsorszerkesztők biztosítsák a nemek egyensúlyát a megszólalók és szakértők körében, amennyire ez lehetséges.</p>

2. melléklet

Gender a médipolitikában: ellenőrző lista¹

Általános keret

- ✓ Egyértelműen jelzi-e a dokumentum, hogy az újságírónak a szélesebb társadalom résztvevőjeként szakmai etikai kötelessége a genderszemponatok érvényesítése?
- ✓ Előírja-e a dokumentum, hogy az újságírónak mindenkit egyenlő módon kell kezelnie nemtől, társadalmi osztálytól, faji vagy etnikai hovatartozástól, szexualitástól, fogyatékoságtól, vallástól stb. függetlenül, ezzel támogatva a diszkrimináció-mentesség alapvető emberi jogát?

Szerkesztés

Előírja-e a dokumentum:

- ✓ hogy minden hírt gendertudatos szemszögből közelítsenek meg?
- ✓ olyan rendszeresen jelentkező rovatok kialakítását, amelyek genderszempontról mélyebben elemeznek híreket?
- ✓ hogy a témákat genderszempontról mélyebben elemző írásokat vagy tudósításokat igazságos arányban osszák el női és férfi újságírók között?
- ✓ a férfiak és nők egyenlő arányú, igazságos megjelenítését?
- ✓ a gendertudatosságot fejlesztő képzések integrálását a munkahelyi képzésekbe és továbbképzésekbe?
- ✓ a riporterek és szerkesztők folyamatos továbbképzését a felmerülő témák nemi vonatkozásairól?

Hírforrások/interjúalanyok, hírmagyarázók és szakértők

Előírja-e a dokumentum:

- ✓ hogy a meginterjúvolt személyek között a nemek aránya tükrözze a nemeknek a médium közönsége körében mért arányát?
- ✓ a konzultációt olyan civil szervezetekkel, amelyek szakértők a tárgyaló témában?
- ✓ az elkötelezettséget és külön erőfeszítést arra nézve, hogy férfi és női megszólalók egyformán szabadon és önszántukból fejezhessék ki nézeteiket?

Férfiak és nők aránya és megjelenítése

Előírja-e a dokumentum:

- ✓ a nők olyan formában való megjelenítését, amely tükrözi sokszínűségüket, erősségeiket és részvételüket a társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális élet minden területén?
- ✓ a nők és férfiak közötti viszonyok olyan megjelenítését, amely a nemek egyenlőségét, a tiszteletet és a diszkrimináció-mentességet támogatja?
- ✓ hogy az újságírók tartózkodjanak alanyaik nemi sztereotípiákon alapuló bemutatásáról, a nők szexualizálásától és tárgyiasításától?
- ✓ hogy az újságírók tartózkodjanak alanyaik nemi alapú megbélyegzésétől, kihasználásától és lealacsonyításától?

III. Esettanulmányok

Nyelvezet

Előírja-e a dokumentum:

- ✓ az egyértelmű nyelvhasználati irányelvek kialakítását és gyakorlatba való átültetését?
- ✓ a szexista nyelvhasználat és eufemizmusok tiltását?
- ✓ a nem-szexista, befogadó nyelvhasználatra vonatkozó utasításokat, példákkal?
- ✓ az egyértelmű állásfoglalást a szexista nyelvhasználat ellen a „szerkesztőségi vélemény” rovatban?

Képi megjelenítés

Előírja-e a dokumentum:

- ✓ hogy az erőszakot vagy más bántalmazást szenvedett nőktől és egyéb személyektől engedélyt kell kérni képeik közzlése előtt?
- ✓ a „minél kevesebbet ártani” elv alkalmazását olyan nők képeivel kapcsolatban, akiket tragédia vagy veszteség ért?
- ✓ az etikai felelősségvállalást a fényképek megszerzésével kapcsolatban?
- ✓ érzékenységerősítő képzést a fotóriportereknek gender témában?
- ✓ kizárólag olyan fényképek elfogadását publikálásra, amelyek nem erősítenek nemi sztereotípiákat?
- ✓ a visszajelzések kérését, feldolgozását és felhasználását a közönségtől, új irányvonalak kialakítása érdekében?

Műsortartalom

Előírja-e a dokumentum:

- ✓ hogy a műsorok időzítése vegye figyelembe a férfiak és nők különböző időbeosztását a közönség körében, pl. a nők számára fontos fejlesztő jellegű műsorok esetében?
- ✓ a visszajelzések kérését, feldolgozását és felhasználását a közönségtől, új irányvonalak kialakítása érdekében?

Hirdetések

Előírja-e a dokumentum:

- ✓ hogy a közlésre elfogadott anyagnak meg kell felelnie a gendertudatosságra vonatkozó szerkesztői előírásoknak?
- ✓ hogy csak olyan hirdetéseket szabad közlésre elfogadni, amelyek nem tartalmaznak nemi sztereotípiákat?
- ✓ hogy szükség esetén genderszakértőkkel kell konzultálni azt illetően, hogy az anyag megfelel-e a gendertudatosság alapelveinek?

Egyéb

- ✓ Egyértelműen meghatározza-e a dokumentum bármelyik előírás megsértésének következményeit?
- ✓ Konkrétan megnevezi-e azokat a szervezeteket, amelyek az elvek gyakorlatba való átültetéséért felelősek?
- ✓ Konkrétan megnevezi-e azokat a szervezeteket, amelyekhez kérdésekkel lehet fordulni?
- ✓ Konkrétan megnevezi-e azokat a szervezeteket, amelyek a bejelentések kivizsgálásáért felelősek?
- ✓ Részletezi-e a panasztételi eljárást?

1. A nemek megjelenítésének alapelvei a kanadai televíziózásban és rádiózásban

A nemek megjelenítésére vonatkozó kanadai irányelvek történetében a fő tényezők az időzítés, a nyilvánosság részvétele és a médiaipar nyitottsága volt arra, hogy a közönség igényeire reagáljon. A Kanadai Televíziósok és Rádiósok Szövetsége (Canadian Association of Broadcasters, CAB) 1982-ben jelentette meg „Önkéntes alapelvek a nemi sztereotipizálásról” (Voluntary Guidelines on Sex Role Stereotyping) című iránymutatóját, amelyet 1990-ben a „Nemi szerepek ábrázolásának szabályai a televízió- és rádióműsorokban” (Sex Role Portrayal Code for Television and Radio Programming) követett. Ezt a kódexet először módosították, majd 2008-ban egy tágabb területet felölelő kódex-szel helyettesítették; ez a „A Kanadai Televíziósok és Rádiósok Szövetségének Kódexe

az Elfogulatlan Megjelenítésről” (Canadian Association of Broadcasters’ Equitable Portrayal Code), amely a genderen kívül más témákat is érint, pl. a faji vagy etnikai származás negatív megjelenítését.

Ez az esettanulmány a kódex kialakításának folyamatát írja le, különös hangsúlyt fektetve a gyakorlati alkalmazásra és a betartás ellenőrzésére. Noha a kódex figyelemre méltó mennyiségű eszközt sorol fel, gyakorlati alkalmazása csalódást okozott a médiafigyelőknek. Ugyanakkor mind a kódex kialakításának sikertörténete, mind a gyakorlati alkalmazás nehézségei fontos tanulságokkal szolgálhatnak azzal kapcsolatban, hogyan lehet a nemek igazságos médiamegjelenítését kialakítani és fenntartani.

Történeti háttér

Az irányelvek eredete 1967-re nyúlik vissza, amikor Kanada Szövetségi Kormánya felállította a Királyi Bizottságot a Nők Helyzetéről (Royal Commission on the Status of Women). A bizottság két év múlva ajánlásokat tett, és ezek alapján 1972-ben megalakult a Nemzeti

Akcióbizottság a Nők Helyzetéről (National Action Committee on the Status of Women, NAC) nevű civil szervezet, amelynek célja az volt, hogy nyomást gyakoroljon a kormányra a Bizottság ajánlásainak gyakorlati alkalmazása érdekében. Az egyik probléma, amelyről a nőszervezetek a Bizottságnak

beszámoltak, a nők médiában való megjelenítése volt. Számos nőszervezet tudományos és médiakutatásokkal illusztrálta a sztereotip ábrázolások negatív hatásait, és lobbizni kezdtek a médiamegjelenítések megváltoztatásáért.

A műsorszórás jó kiindulópontnak látszott, hiszen a műsorközlők számára törvény írja elő, hogy engedélyük meghosszabbításáért az irányító hatósághoz forduljanak. Kanadában ez a hatóság a Kanadai Rádió, Televízió és Telekommunikációs Bizottság (Canadian Radiotelevision and Telecommunications Commission, CRTC). A NAC hivatalosan felszólalt és megjelent több meghallgatáson, ahol három területen találták problémásnak a műsorközlők tevékenységét:

- A nők nem reprezentatív és sztereotip megjelenítése
- A nők alulreprezentáltsága a tartalomszolgáltatók munkatársai között, és
- A nőmozgalom negatív ábrázolása a műsorokban.

Sokat számított az időzítés is. Az ENSZ 1975-öt a Nők Évének kiáltotta ki, az 1975 és 1986 közötti időszakot pedig a Nők Évtizedének. 1979-ben a kanadai kormány a politikában és a közbeszédben folyó diskurzusok hatására akcióttervet dolgozott ki „A nők egyenjogúsága felé” (Toward Equality for Women) címmel abból a célból, hogy javítson a kanadai nők helyzetén. Az akciótterv egyik eleme volt a nők médiában betöltött szerepének javítása.

Az irányelvek kidolgozása

A kanadai kormány utasította a CRTC-t, hogy alkosson egy munkacsoportot, amely segít a tartalomszolgáltatóknak és hirdetőknak irányelveket kidolgozni a nemi sztereotípiák megszüntetése céljából. Kulcsfontosságú volt, hogy a munkacsoportban mind a média, mind a nyilvánosság képviseltesse magát. A munkacsoportba került többek közt a NAC elnöke, illetve Sylvia Spring filmrendező, a Vancouveri Nők Helyzete (Vancouver Status of Women) nevű civil csoporttól. Ez az összeállítás alapvető fontosságú volt, hogy az irányelvek minél teljesebb körűek legyenek, bár a médiaipar és az érdekcsoportok együttműködése nem zajlott konfliktusok nélkül.

Mikor a Nemi Sztereotípiák a Televízióban és a Rádióban Akciócsoport (Task Force on Sex-Role Stereotyping in the Broadcast Media) 1979-ben megalakult azzal a céllal, hogy irányelveket elemezzon és dolgozzon ki a nők megjelenítésének javítására, a munkát az első találkozótól kezdve konfliktusok terhelték. A kereskedelmi televíziók és rádiók, illetve a hirdetők nem látták a problémát, nem voltak nyitottak az irányelvek kidolgozására, és ellenségesen reagáltak a korlátozás gondolatára. A nyilvánosság képviselőit is ellenségesen fogadták, mondván, hogy nem reprezentálják a kanadai nőket, mert „túl feminiszták”. Érdekes módon ez a hozzáállás némileg javult, amikor az előírt nyilvános meghallgatások során kiderült, hogy a közönségnek számos problémája van a nemek megjelenítésével. A reklámszakma képviselői

különösen érzékenyen reagáltak a fogyasztók panaszaira, és irányelveket kezdtek kidolgozni a saját szakmájukon belül. A közvéleményre való nyitottság tehát fontos lépés volt az irányelvek kialakításának folyamatában.

- Két év múlva az Akciócsoport egy közösen írt irányelv-gyűjteményt tehetett le az asztalra, amelyet felajánlott önkéntes kipróbálásra. Az együttműködést jól mutatja, hogy az irányelvek részletes magyarázattal szolgálnak mind a nemi sztereotípiákkal kapcsolatos problémákról, mind az alkalmazás javasolt megközelítéseiről. A „Nemi szerepek ábrázolásának szabályai” (1990), amely az önkéntes irányelvek helyébe lépett, ugyanezt az együttműködést mutatja. Például az 1990-es kódex 3. szakasza kimondja:

A férfiak és nők demográfiai sokszínűségét igazságosan és megfelelő arányban kell ábrázolni kor, családi állapot, faji hovatartozás, etnikai-kulturális származás, külső megjelenés, szexuális orientáció, társadalmi háttér, vallás, foglalkozás, gazdasági-társadalmi státusz és szabadidős elfoglaltságok szempontjából, sokféle tevékenység végzése közben. Az ábrázolásoknak figyelembe kell vennie a szellemileg, fizikailag és társadalmilag hátrányos helyzetű emberek szerepét és társadalomhoz való hozzájárulását.

Az ezt követő szakasz elmagyarázza az előírás okát:

Útmutatás: A férfiakhoz képest a nők televíziós megjelenítése gyakran korlátozott életkor, külső megjelenés, társadalmi háttér, foglalkozás, életmód és érdeklődési terület szempontjából. Az idősebbek, a fogyatékkal élők és az őslakosok pedig alulreprezentáltak a műsorokban. Különös figyelmet kell fordítani az etnikai és külsejük alapján meghatározott kisebbségekre, akik egyre nagyobb mértékben jelennek meg a kanadai társadalomban.

Ez a részletes magyarázat segít megérteni a kódex háttérében meghúzódó alapelveket, és ezáltal hozzájárul az abban lefektetett szabályok betartásához.

Az alkalmazás tapasztalatai

A kétéves próbaidőszakban (1982–1984) a CAB oktatási programokat szervezett tagjai számára, tájékoztatta a nyilvánosságot a folyamatról, és javította a nemek megjelenítését a programjaiban. Időközben a civilek képviselői országos lobbicsoportot hoztak létre MediaWatch néven abból a célból, hogy tudatosabbá tegyék a közönséget és megfigyeljék a média fejlődését ezen a területen. A próbaidőszak végén a CRTC úgy döntött, hogy a nemi sztereotípiákkal kapcsolatos irányelvek elfogadását az engedély megújításának feltételül szabja minden műsorközlő számára. Ugyanakkor megengedte, hogy

a Kanadai Televíziósok és Rádiósok Szövetsége tanácsot állítson fel, amelynek révén maga foglalkozhat a beérkezett panaszokkal.

A Kanadai Televíziósok és Rádiósok Szövetsége 1989-ben felállította a Kanadai Televíziós és Rádiós Alapelvek Tanácsát (Canadian Broadcast Standards Council, CBSC), amely nagy vonalakban a sajtótanácsok mintáját követte. A CBSC által előírt folyamat szerint a közönségnek először az érintett médiumnál kell panaszt tennie, ha annak a válasza nem volt kielégítő, a CBSC-hez kellett fordulnia, és csak ha ez sem volt megfelelő, akkor a CRTC-hez. Az ellenzők úgy vélték, hogy ez a folyamat túl bonyolult és túl nehezen érthető a közönség tagjai számára, így visszatárhathatja őket a panasztételtől. A MediaWatch különösen kritikusan viszonyult ehhez a rendszerhez, rámutatva, hogy

- a közönség felelőssége a panasztétel; nincs olyan szerv, amely folyamatosan monitorozná a média működését és így elősegítené a pozitív változást.
- a nyilvánosság nem eléggé informált a kódexről és a panasztételi eljárásról.
- a kódex be nem tartása nem jár büntetéssel vagy anyagi következményekkel; legföljebb születik egy „nem kötelező érvényű” döntés.

Az 1990-ben kiadott kódex 2008-ig volt hatályban, amikor is a CRTC szélesebb körű szabályozása lépett a helyébe, a „Kanadai Televíziósok és Rádiósok Szövetségének igazságos megjelenítésről szóló kódexe”. Ez a kódex szélesebb körű, amennyiben a faji vagy etnikai hovatartozás, vallás, szexuális orientáció és fogyatékoság alapján történő negatív ábrázolással is foglalkozik (a CRTC hirdetménye 2008-3).

Akárcsak a korábbi szabályrendszer, az „Elfogulatlan megjelenítésről szóló kódex” is panasztételi alapon kerül alkalmazásra: a közönség tagjai először a műsorszórónak címezik a panaszt, majd ha nem kapnak kielégítő választ, ezután fordulhatnak a CBSC-hez. A Tanács ekkor eldönti, hogy történt-e szabálysértés. A kódexet megszegő műsorszórók továbbra sem számíthatnak súlyos büntetésekre: rendszerint két alkalommal adásban kell bocsánatot kérniük. Azon műsorszórók esetén, amelyek nem tagjai a CBSC-nek (ennek tagsága önkéntes), a panaszok közvetlenül a CRTC-hez futnak be, amely akár el is veheti a műsorközlő engedélyét, ha az nem tartja be a kódexben leírt szabályokat.

2008 és 2011 között a CBSC 73 hivatalos döntést hozott, ám ezek közül csak egy panasz vonatkozott nemi alapú diszkriminációra. Ez a szám nem tartalmazza azokat a panaszokat, amelyeket a Tanács elutasított azzal, hogy nem szegik meg a kódex előírásait. A legtöbb sikeres panasztétel a valláson vagy szexuális orientáción alapuló diszkriminációra vonatkozott.

Tanulságok

Ennek az esettanulmánynak az alapján a következő ajánlásokat tehetjük a genderközpontú médiakódexek kialakításával kapcsolatban:

- A nyilvánosság olyan képviselőinek bevonása a kódex kialakításába, akik szakértői a genderábrázolásnak: Egyértelmű, hogy a sikeres kódex kialakításának egyik kulcsa a civil szféra bevonása volt. Érdeemes szövetséget kötni különböző civil csoportokkal a kódex alkalmazásával és az eredményesség mérésével kapcsolatban is.
- Nyilvános meghallgatások és/vagy közvélemény-kutatás felhasználása: A médiavállalatok képviselői gyakran megdöbbennek azon, közönségüket mennyire zavarják a nemi sztereotípiák. Konzultáljunk a nőkkel, hiszen ők is tagjai a közönségünknek. Egy jól elvégzett közvélemény-kutatás a változtatás nagyobb támogatottságához vezethet a szervezeten belül.
- Hiteles monitorozás: Mint minden cél esetében, itt is fontos előbb megismerni a pillanatnyi helyzetet, így reálisabb célokat tudunk kitűzni magunk elé. Ezért fontos a médiafigyelés, a statisztikák, továbbá az elkötelezettség, hogy a valós fejlődést figyeljük.
- Célok kitűzése: Fontos, hogy ne panasztétel-alapú irányelveket alkossunk meg. Ezek kevés eredményt hoznak, és nem mutatják, mennyire követi a média a szabályozást. A sikeresség mérésénél ehelyett érdemes médiafigyelésre és egyéb módszerekre támaszkodni.
- Az eredmények megállapítása: Ünnepelehetjük a sikereket, de őszintén ismerjük be, mely területeken van szükség fejlődésre.

Források

Armstrong, Robert. Broadcasting Policy in Canada. Toronto: University of Toronto Press.

Canadian Association of Broadcasters. "Sex Role Portrayal Code for Television and Radio Programming". October 26, 1990, 2010.

Canadian Broadcast Standards Council, "Canadian Association of Broadcasters Equitable Portrayal Code", March 17, 2008. www.cbcs.ca/english/codes/epc.php.

Canadian Radio-television Telecommunications Commission. Notice 2008-23 "Regulatory Policy: Equitable Portrayal Code", 2008. www.crtc.gc.ca.

Graydon, Shari. "The Portrayal of Women in Media: The good, the bad and the beautiful". In McKie, Craig and Benjamin D. Singer (eds.) Communications in Canadian Society. 5th Edition. Thompson: Toronto, 2001.

A kódex kialakítása

- A nyilvánosság olyan képviselőinek bevonása, akik szakértői a genderábrázolásnak
Nyilvános meghallgatások és/vagy közvélemény-kutatás felhasználása

A kódex alkalmazása

- Hiteles monitorozás
 - Célok kitűzése
 - Az eredmények megállapítása
-

1. Interview notes, 2012.

Graydon, Sharon Westley. *Lessons of the Marketplace: Embracing Pragmatism in the Pursuit of Gender Equity in the Media*, Masters Thesis. Simon Fraser University, 1996.

Strutt, Suzanne Monique. *Framing Feminisms: Feminist Critiques of Patriarchal News Media*. Masters Thesis. Simon Fraser University, 1994.

Trimble, Linda. "Coming Soon to a Station Near You?: The CRTC Policy on Sex-Role Stereotyping." *Canadian Public Policy*. XVI:3, 1990: 326-338.

2. A média genderetikai kódexe, Tanzánia

A tanzániai média genderetikai kódexét a Tanzániai Médiatanács (Media Council of Tanzania, MCT) vezette be 2008-ban, az érintett szervezetek pedig 2009-ben fogadták el. Az MCT-t 1995-ben alapították média-szakemberek; feladata a tanzániai média szabályozása abból a célból, hogy szabad, felelősségteljes és etikus újságírást alakítson ki. Távlati célja egy olyan környezet kialakítása, amely lehetővé teszi egy erős és etikus média működését, és ezáltal hozzájárul a demokratikusabb és igazságosabb társadalomhoz.

Történeti háttér

Az elmúlt évtizedben a tanzániai média elképesztő mértékű növekedést produkált. Az országnak 1992-ben még csak 5 pártállami tulajdonban levő újságja és egy rádióadója volt, ma viszont 20 napilapja, 53 hetilapja és 42 egyéb rendszeres újságja van. Szerinte az országban 26 rádióállomás, 15 televíziócsatorna és 20 kábeltévé-csatorna működik. A magánkézben levő médiavállalatok 99,9%-ának a tulajdonosa férfi.

A helyi női és férfi újságírók olyan közegben működnek, amely sokkal inspirálóbb és befogadóbb, mint 20 éve volt. Az 1990 után született tanzániaiak sokkal változatosabb médiumokkal találják szembe magukat, mint szüleik, a médiaszemélyiségek között pedig férfiak és nők is vannak. A tanzániai média szerkezetének és formájának megváltozását nagymértékben befolyásolta az a vakmerő és sokirányú lobbitevékenység, amelyet a médiában dolgozó nők folytattak, leginkább a Tanzániai Nők Médiaszövetsége (Tanzania Women's Media Association, TAMWA). A TAMWA lobbizásával a média különböző területeit próbálja befolyásolni, a hírek tállásától a médiamenedzserek genderérzékenységéig és hozzáállásáig.

1990-ben 230 újságíró tevékenykedett Tanzániában, ma a számuk körülbelül 3000, és a médiaiparban dolgozók számát 10 ezerre teszik. A magán médiacégek nagy száma és az ebből fakadó verseny miatt a fogyasztók sokkal több hír- és információforrás közül választhatnak. Számos probléma merül fel azonban az újságírás minőségével kapcsolatban, a tárgyi tévedésektől az elfogult híradásig

A média genderetikai kódexe

A tanzániai média genderetikai kódexét 2008-ban az MCT vezette fel, az érintett szervezetek pedig 2009 júniusában fogadták el a Dar-es-Salaam-i 12. Országos Konferencián. Ennek ellenére a tanzániai médiában még mindig akadályok tornyosulnak a nemek egyenlősége előtt mind a tartalom, mind a szervezet tekintetében. A médián belül a nők leginkább az adminisztratív és kiegészítő feladatokat látják el.

Miután az MCT átnézett több nemzetközi és afrikai regionális szabályozást, többek közt a Dél-Afrikai Fejlesztési Közösség (Southern African Development Community, SADC) „Gender és fejlesztési protokollját”, 2008. augusztusában

A Tanzániai Médiatanács (MCT) elismeri az önkifejező szabadságát mint egy működő demokrácia alapkövét, és azt, hogy a nőknek és a férfiaknak teljes sokszínűségükben, egyformán jogukban áll hallatni a hangjukat.

Media Council of Tanzania

úgy döntött, hogy kidolgoz egy genderetikai kódexet a média számára. A kódex elfogadásának folyamatát a johannesburgi központú Gender Links támogatta.

A kódex kidolgozását többek közt az alábbi komoly problémák indokolták:

- A legtöbb tanzániai médium híradásaiban nem jelenik meg a gendertematika;
- Minden vezető pozíciót férfiak töltenek be, a nők irodai vagy beosztotti munkát végeznek;
- A programok és újságcikkek nagy részében az információk többségében férfiatól származnak. Csak a „portrék” rovatokban jelentek meg forrásként a nők, gyerekek, fogyatékkal élők és más hátrányos helyzetű csoportok;
- A munkák elosztása is vitatható volt: az aktuális hírekről férfi újságírók tudósítottak, míg a nők leginkább a főzéssel, divattal és egyéb „női témákkal” foglalkozó híreket kapták;
- Nem volt statisztikai kimutatás az újságírók, szerkesztők és igazgatók számáról, pedig ezek fontosak lehetnek az egyenlőtlenségek kimutatásában és megszüntetésében;
- A fiatal újságíróknak nem kaptak bátorítást, hogy elhelyezkedjenek a szakmában.

A fenti problémák miatt alkotta meg az MCT a genderetikai kódexet média-szakemberek számára. A kódex megcélzott közönsége a médiatulajdonosok/kiadók; igazgatók/szerkesztők; tudósítók; fotósok és operatőrök; hírügynökségek; továbbá újságírók, PR-osok és hirdetőik. A kódexet úgy alakították ki, hogy az újságírók napi munkájuk során használni tudják.

A kódex felszólítja a szövetség tagjait, hogy több, a gender témájára fókuszáló programot sugározzanak, és ezeknek a programoknak az elkészítésébe több nőt vonjanak be. Azt is előírja, hogy a médiavállalatok mindig egyenlő teret biztosítsanak a nőknek és a férfiaknak, és mutassák meg mindkét nem sokszínűségét.

A média genderetikai kódexének megalkotása

A kódex kidolgozása három lépésben történt. Elsőként egy speciálisan erre létrehozott bizottság megállapította a szabályozás szükségességét, javaslatot készített, és benyújtotta a tanácsnak. A második lépésben a tanács különböző szakértőkkel konzultált, pl. tudósokkal, médiatulajdonosokkal, tapasztalt újságírókkal, gender-specialistákkal és egyéb érdekelt felekkel. A tervezetet az érintettekkel többször is megtárgyalták. 2008 novemberében az MCT tartott egy utolsó megbeszélést az érdekelt felekkel, hogy átnézzék és végleges formába öntsék a dokumentumot. Ezt a feladatot később egy kisebb, gender- és médiszakértőkből álló bizottság hajtotta végre, tagjainak legtöbbször gyakorló

újságíró vagy civil aktivista volt. Végül a tervezet kollegiális lektorálásnak vetették alá, és konzultáltak róla a tanács etikai bizottságával. A kódex végül 2009-ben lépett hatályba.

A megalkotás során a bizottság számos nehézséggel találta szemben magát. Ezek egyike a szakmaiságnak a médiában tapasztalható hiánya volt. A tanzániai médiát a „szabad rablás” jellemezte: bárki alapíthatott médiacéget, és szabadon publikált bármit, tekintet nélkül bármilyen etikai szabályokra. A másik fő nehézség azoknak az újságíróknak az elutasító hozzáállása volt, akik nem ismerték a „gender” fogalmát. Nehéz figyelembe venni valamit, aminek a pontos jelentését nem is ismerjük.

Az alkalmazás tapasztalatai

A kódex népszerűsítése

2010 februárjában az MCT hatalmas mennyiséget nyomtatott a kódexből és szétesztotta különböző médiumoknál dolgozó újságíróknak, szerkesztőknek és médiatulajdonosoknak. A kódex két nyelven jelent meg: szuahéliül (a helyi hivatalos nyelven) és angolul.

2011-ben a kódex népszerűsítése tovább folytatódott: a tanács sorozat formájában megjelentette újságokban, és tréningeket szervezett a médiaszakembereknek.

A tanács több intenzív kurzust tartott a kódexszel kapcsolatban szerte a tanzániai szárazföldön, illetve Zanzibár szigetén. A női és férfi újságírók jelentős százaléka kapott gender témájú alapképzést, valamint információkat arról, hogy hogyan építhetik be a gendertematikát a munkájukba. A tanács támogatja a nőket, hogy fotóriporterként és más technológiai jellegű területeken, pl. műsorsugárzásban dolgozzanak.

A Tanzániai Szerkesztők Fóruma speciális képzést kapott arra nézve, hogy hogyan felügyelje a kódex alkalmazását. Az MCT, más médiában érdekelt szervezetekkel együtt – pl. a TAMWA vagy a Déli-Afrikai Médiaintézet Tanzániai alcsoportjával (Media Institute of Southern Africa Tanzania Chapter, MISA-TAN) díjakat alapított újságírók számára különböző területeken, így többek közt gender témában; ezzel próbálják elérni, hogy minél több újságíró alkalmazza a gender megközelítést munkája során.

A tanács gondoskodott róla, hogy a kódexet beépítsék az újságíró- és médiaiskolák tananyagába. Így például „gender és média” kurzusokat indítottak középfokú és egyetemi alapszintű képzéseken a Tanzániai St. Augustine Egyetemen, a Tumaini Egyetemen és a Dar es Salaam-i Egyetem Újságírás és Tömegkommunikáció Intézetében

A kódex tiszteletben tartásának ellenőrzése és felelősségre vonás

A kódex betartásának monitorozása hatalmas anyagi, energia- és időbefektetést igényel.

A kódex megszegését a tanácsnak kell bejelenteni. Az etikai bizottság vizsgálja felül a panaszokat, és a vétkes újságírók, szerkesztők és médiavállalatok

ellen különböző szankciókkal élhet. A bizottság ezenfelül monitorozza a nyomtatott, rádiós és televíziós híradásokat, beazonosítja a gyenge pontokat vagy szabályszegéseket, és ilyen esetekben levelet ír az érintett médiacégnek vagy tájékoztatja a felelős szerkesztőket. A tanács Tanzánia összes médiacégére vonatkozóan nyilvántartja a genderetikai kódex megsértéseit. A médiafigyelési jelentések elérhetők elektronikus formában a tanács honlapján.

Nehézségek

A kódex alkalmazása többek közt az alábbi nehézségekbe ütközik.

1. A genderre vonatkozó szakkifejezések állandó változása miatt a kódex rendszeres revízióra szorul, hogy belekerüljenek az új fogalmak és definíciók is.
2. Az újságírói rutin gyakran nincs figyelemmel olyan alapelvekre, mint az elfogulatlanság és objektivitás, amik pedig elengedhetetlenek a genderetikus újságíráshoz.
3. Helyi szinten az újságírók gyakran szívesebben írnak politikai vagy gazdasági témákról, mert ezeken keresztül a hatalom birtokosaival kerülnek kapcsolatba, és ez anyagi előnyökkel járhat. Ettől a hétköznapi emberekről szóló híradások háttérbe kerülnek, és ezzel elvész a lehetősége annak, hogy olyan témák kerüljenek be a hírekbe, amelyek láthatóvá tehetik a genderszemponthoz.
4. A kódex publikálásának hatására a szakma igényelni kezdte, hogy más témákkal és csoportokkal kapcsolatban is szülessen ilyen szabályrendszer. A bizottság hamarosan megjelenő „Útmutató a gyermekekről és bírósági témákról szóló tudósításokhoz” című kódexe egy ilyen igény hatására született. Viszont az ezekből adódó pluszmunka miatt a tanácsnak kevesebb ideje és energiája marad arra, hogy a genderkódex alkalmazására és monitorozására odafigyeljen.

A nemi alapú elfogultság továbbra is probléma a tanzániai médiában, különösen az ország nagyszámú bulvárlapjában. Egy gyakorlott újságíró szerint „a szerkesztőket kellene érzékenyebbé tenni, mert ha genderszemponthoz viszünk [az újságírók] a történetbe, legtöbbször ők irtják ki belőle”; ez is mutatja annak szükségességét, hogy a képzéseket a médiaszakemberek minden csoportjára ki kell terjeszteni.

A kódex hatása az önszabályozásra

Az MCT genderetikai kódexe, más hasonló dokumentumokkal együtt – a SADC Gender és fejlesztési protokollja (Gender and Development Protocol, GAD) és az Emberi és Nemzeti Jogok Afrikai Chartájának afrikai nők jogairól szóló protokollja – egy olyan keretet biztosít, amelynek segítségével a tanzániai médiumok kialakíthatják saját belső szabályrendszerüket. A kihívást most az jelenti, hogy minden médiavállalat – legyen az állami vagy magánkézben – átültesse ezeket és elkötelezze magát a nagy számban elérhető szabályozási eszközök betartása iránt.

**A gender
protokollok és
gender etikai
kódexek nem
hozhatnak
változást, ha
nem kíséri őket
intenzív tréning
és oktatás.**

Források

Interview notes with staff at the Media Council of Tanzania and Free Media Ltd, Tanzania, 2012.

Gender Links and Gender and Media Southern Africa Tanzania Network (GEMSAT). Gender and the media, Tanzania, (brochure), 2011.

Gender Links. Glass ceilings: Women and men in Southern Africa Media-Tanzania. Johannesburg: Gender Links, 2009.

———. My views on the news- the Southern Africa gender and media study, 2005.

———. Southern Africa Gender and Media Progress Study-Tanzania Report, 2010.

———. Southern African Development Community (SADC) Gender and Development Protocol, (brochure), 2009.

Media Council of Tanzania. Annual Report, 2010

———. Media Watch-Newsletter, March/April, 2011.

———. Print Media Monitoring Report, January-June 2010.

———. Self Regulate or Perish, the history of the Media Council of Tanzania up to 2009, 2010.

“Stop Gender-Based Violence-A National Plan of Action for The Prevention and Eradication of Violence Against Women and Children 2001-2015”, Ministry of Community Development, Gender and Children, Government of Tanzania.

Tanzania Media Women's Association. Annual Report, 2010.

World Association for Christian Communication. Who Makes the News? Global Media Monitoring Project 2010. Toronto: WACC, 2010. http://www.whomakesthenews.org/images/stories/website/gmmp_reports/2010/global/gmmp_global_report_en.pdf.

3. A nemek egyenjogúságának láthatóbbá, hallhatóbbá tétele és hatásának erősítése

2009-ben az Inter Press Service (IPS) nagyszabású és úttörő jellegű projektbe kezdett, amelynek során a nők a partvonalról a középpontba kerültek azokban a diskurzusokban, amelyek a nők elleni erőszak elleni küzdelemről, a nők megerősítéséről, illetve a földhöz való jogról és a munkások jogairól szóltak. Ezzel a stratégiával az IPS a Millenniumi Fejlesztési Célok egyikének megvalósításához kívánt hozzájárulni, konkrétan a nemek közötti egyenlőség elősegítéséhez és a nők megerősítéséhez (az ENSZ Millenniumi Fejlesztési Céljainak harmadik pontja, MDG3).

A „Kommunikáció a változásért: Láthatóság, hallhatóság és befolyás a nemek egyenlőségéért” (Communicating for Change: Getting Voice, Visibility and Impact for Gender Equality) olyan történeteket mesélt el, amelyek segítségével a közönség közvetlenül tájékozódhatott a nők világszerte folyó különböző küzdelmeiről. Szerte a világból számos ismeretlen női hőst és történetet szólaltatott meg, hogy ösztönzőleg hasson más nőkre és befolyásolja a fejlesztési prioritásokat. Így a nagyközönséghez eljuthattak azok az addig láthatatlan történetek, amelyekben hétköznapi emberek szembeszállnak ellenfeleikkel, és bár elsőre esélytelennek tűnnek, végül saját közegükben sikerül változásokat elérniük.

Az IPS-ről

Az IPS egy kommunikációs intézmény, amelynek magját egy nemzetközi hírügynökség alkotja. 1944-es megalakulása óta az IPS az információt kulcsfontosságúnak tekinti a társadalmi változások elérése, a szegény és marginalizált csoportok segítése érdekében. Az IPS ezeket a kérdéseket a jogok szempontjából közelíti meg, ezért állandó és különös figyelmet fordít a nők jogaira és a nemi alapú diszkrimináció különböző formáira.

Az IPS számos részletes irányelvet dolgozott ki és fogadott el a genderszemponatok beemelésére, hogy azok megfelelő módon megjelenjenek minden híradásban. Kapacitásnövelő törekvéseinek részeként eszközkészletet alakított ki a média számára a gender témáját érintő híradásokhoz.

A projekt az IPS más hasonló kezdeményezései hatására született, amelyek lehetőséget nyújtottak a nők számára, hogy megemlékezzenek a különböző politikai, nemzeti, faji és gazdasági-társadalmi helyzetű nők sikereiről.

A média és a civil társadalom kapcsolatainak erősítése

Első lépésként felmérték, hogy a régiókban tevékenykedő újságírók és szerkesztők mennyire hatékonyan foglalkoznak az MDG3 körébe sorolt témákkal, és hogyan kommunikálnak a médiával. Ez ügyben Afrika, Ázsia és Latin-Amerika három-három országában végeztek felmérést; erre alapozva kapacitásfejlesztési stratégiát dolgoztak ki a szerkesztők és újságírók számára, hogy meglegyen a szükséges háttérük a genderrel kapcsolatos témák feldolgozásához. Ezt regionális szemináriumok követték, amelyek lehetőséget teremtettek a találkozásra újságírók, szerkesztők és a civil szervezetek között.

A szemináriumok sikeresen tudatosították a résztvevőkben az MDG3-ban megfogalmazott témákat. Ami ennél is fontosabb: a résztvevők ajánlásokat fogalmaztak meg a tennivalókkal kapcsolatban. Ezen ajánlások egy részét beépítették a későbbi projektbe.

A projekt számos lehetőséget nyújtott az együttműködés kialakítására. Az IPS felismerte, hogy a projekt sokat profitálhat a hasonló gondolkodású és egyéb szervezetekkel kötött stratégiai szövetségekből, ezért együttműködést kezdeményezett afrikai, ázsiai, latin-amerikai és észak-amerikai nőszervezetekkel.

A civil szervezetek is kölcsönösen hasznosnak és megerősítőnek ítélték az együttműködést, mert ez lehetőséget nyitott számukra az erősebb médiajelenlétre, és olyan készségeket sajátíthattak el, amelyek segítettek a média magabiztosabb használatában. Médiatevékenységük ezáltal láthatóbbá és hatékonyabbá vált.

A szövetségek ugródeszkát jelentettek számos más kezdeményezés felé. A projekt képzési anyagokat és forrásanyagokat jelentetett meg, hogy segítse a partnerszervezetek, az újságírók és a szerkesztők munkáját. A Karama [Méltóság] nevű arab nőszervezettel és a Foundation for the Future nevű szervezettel együttműködésben az IPS Gender és fejlesztés (Gender and Development Glossary) című szövegét lefordították arabra és terjesztették az arab nyelvű országokban.

A kapacitásfejlesztéstől...

Az IPS egyik kiemelt célja az volt, hogy független hírtartalmakat alkosson, amelyeket azután különböző multimédiás eszközökkel közzétehet.

A projekt keretében történő tudósításoknál az iránymutató az MDG3

✓ Szerkesztői ellenőrzési lista

Az IPS MDG3 híreinek jellemzői:

-
- ◇ Az elsődleges célokra vonatkozó híreket közöl és elemez
- ◇ Az információt a nők tapasztalatainak kontextusában vizsgálja
- ◇ A nemek egymás közti viszonyának valamilyen aspektusára világít rá
- ◇ Feltárja a történet mögöttes gendervonatkozásait
- ◇ Több minőségben is megszólaltat nőket
- ◇ Érveit friss adatokkal támasztja alá
- ◇ A nőket nemcsak passzív áldozatként mutatja be
-
- ◇ Hangsúlyozza a nők gazdasági szerepét (pl. a fizetés nélküli háztartásbeli és gyermeknevelő tevékenység gazdasági értékét)
-
- ◇ Figyelembe veszi a faji és etnikai hovatartozást, társadalmi helyzetet, életkort és fogyatékossgot.
- ◇ Kerüli a nemi sztereotípiák használatát
-
- ◇ Megkérdőjelezi a nemi sztereotípiákat
-
-

Miről ismerhető fel egy MDG3 híradás?

Jellemzők-e az írásra az alábbiak?:

1. Rávilágít-e a nemek egymás közti viszonyának valamilyen aspektusára?
2. Friss adatokkal van-e megtámogatva?
3. Idéz-e sokfajta megszólalót?
4. Igyekszik-e megszólaltatni olyan nőket, akik nem láthatóak a médiában?
5. Kerüli-e a nemi sztereotípiák használatát?
6. Figyelembe veszi-e a faji, etnikai, osztály- és életkori különbségeket?
7. Szembeszáll-e a szexista nyelvhasználattal és prekonceptiókkal?
8. Kerüli-e a szakzsargon használatát?
9. Tartalmaz-e kontextust, elemzést és érdekes fővonalat?
10. Kerüli-e a „karosszék-újságírást”?
11. Genderszemüvegen át szemléli-e az egész hírt?
12. Megkérdézi-e, hogy miért?

Bónusz kérdés:

Megkérdézi-e, hogy miért nem?

alapelve volt, vagyis a nemek egyenlőségének és a nők megerősítésének elősegítése. Szerkesztőségi irányelvek gondoskodtak a híradások tartósan magas színvonaláról a projekt ideje alatt. Ezek az irányelvek keretet és sztenderdeket alkottak meg a gender témájú újságíráshoz általában, és ezen belül az MDG3 projekthez; mindez hozzájárult a gender mint téma nagyobb jelenlétéhez a hírekben. Az irányelvek részét képezik az IPS MDG3 Projekt szerkesztői kézikönyvének (IPS MDG3 Project Editorial Handbook), amely ellátja az újságírókat és szerkesztőket a szükséges háttér-információkkal és kulcsfogalmakkal, amelyek a gender és az MDG3 tárgyú híradásokhoz szükségesek.

A szerkesztők azt jelezték vissza, hogy ezek az irányelvek hasznukra váltak mind a hírek kiválasztása, mind a szerkesztés során. Az újságírók nélkülözhetetlennek találták az irányelveket, noha többségük, különösen a férfiak, a projektben való részvételt megelőzően nem írtak rendszeresen gender vonatkozású témákról. Más újságírók képzési anyagként alkalmazták az irányelveket, mivel nem kaptak képzést arról, hogyan tudósítsanak gender vonatkozású hírekről. „Ezek az irányelvek könnyen érthetőek, így a gender és a többi témakör már nem tűnik valami zavaros, misztikus dolognak” – mondta Chris Arnold Msipa, a projekt zimbabwei riportere.

A médiafigyelés megállapította, hogy a projekt keretében született hírek egyre inkább megfeleltek az IPS MDG3 Szerkesztői Politikájának; 2010-ben már a híradások 91,4%-a követte az előírásokat, szemben a 2009-es 88%-kal. Ez annak köszönhető, hogy a szerkesztők a hírek kiválasztása és szerkesztése során figyelték az előírások betartására, míg az újságírók útmutatóként használták őket az információgyűjtés és írás során.

A projekt kezdetén az IPS felmérést végzett, amely azt találta, hogy az elemzett 270 híradásból csak 22%-ban szólaltak meg nők; a hírekben szereplő események által érintett embereknek mindössze 11,5%-a jelent meg a híradásban, ezek 40%-a volt nő.

A projekt folyamán megismételték a felmérést, amely az alábbi eredményeket hozta:

1. Női adatközlők előnyben részesítése: az összes adatközlő 77%-a volt nő, 23%-uk férfi. A női adatközlők domináltak a legtöbb hírkategóriában, kivéve a „politika és kormányzás” tematikát. A gazdaságpolitikai híradásokban kiegyensúlyozottabb volt a nemek aránya.
2. Ami a hírekben megjelenő szerepeket illeti, szinte mindegyikben a nők domináltak, kivéve a „közvélemény” és „szemtanú” szerepeket. A tudósításokban, amelyekben a nők domináltak, a „szóvivő” szerep fordult elő legtöbbször.
3. Minden területen a nők szerepeltek elsődleges információforrásként, beleértve az olyan hagyományosan férfiaktól uralt területeket, mint például a kormányzás, az üzleti élet és a tudomány.

A projekt újságírói útmutatásai hozzájárultak ahhoz, hogy a nők egyre nagyobb szerepet és láthatóságot kaptak a híradásokban. Ez annak az eredménye, hogy mind a szerkesztőktől, mind az újságíróktól elvárták, hogy kövessék az útmutatásokat. A projekt esélyegyenlőségi céljainak megfelelően tudatosan törekedett arra, hogy a munkába férfi és női újságírókat egyaránt bevonjon.

... a tudósításokig

Over 500 stories from Africa, Asia, Latin America, Europe and North America were A projekt keretében több mint 500 tudósítás született Afrikában, Ázsiában, Latin-Amerikában, Európában és Észak-Amerikában. Az újságírók számos témát dolgoztak fel, mint például a nőket érintő társadalmi és jogi kérdések, tudomány és egészségügy, gazdasági megerősödés, nők elleni erőszak, aktivizmus és mozgalomépítés, gender, demokrácia és kormányzás, emberi jogok, a nemek viszonya, nők a politikában, környezetvédelem és sok más.

A híradások gyakran tükröztek nemzeti vagy regionális problémákat vagy prioritásokat. Az afrikai híradások nagy része például a nők elleni erőszakkal és a nők gazdasági helyzetével foglalkozott. Ázsiában számos kritikai elemzés született az iszlám országokban élő nők helyzetéről, illetve a migráció hatásairól. Érdekes módon az ázsiai híradások erős nőmozgalomról is beszámoltak egy olyan régióban, ahol a nők aktívan helyet követelnek maguknak a politikában és a kormányzásban, a főképpen a vallás által rájuk kényszerített korlátok ellenére.

A híradások nagy százaléka, 2009-ben és 2010-ben egyaránt kb. 85%, a nemek közötti egyenlőtlenségekkel foglalkozott, megfelelően a projekt céljainak. A nemek egyenlőségének hirdetésén túl számos híradás (2009-ben 47%, 2010-ben 43%) egyértelműen megkérdőjelezte a nemi sztereotípiákat.

Latin-Amerikában a híradások felhívták a figyelmet a munkajogi törvényekben szereplő egyenlőtlenségekre és a családon belüli erőszakra, valamint az őslakos nők helyzetére. A projekt egyik fontos tevékenysége volt Michelle Bachelet chilei elnök pályafutásának követése, és továbbra is figyelemmel kíséri, mióta megválasztották a nemrég megalakult ENSZ Nők (UN Woman) szervezet általános főtitkár-helyettesének és ügyvezető igazgatójának. Az, hogy a média nyomom követi az ilyen úttörő személyiségek munkásságát, ösztönzést jelenthet a jelenlegi és eljövendő nemzedékek számára

Siker

Ez a projekt látványos javulást hozott az IPS működésében genderszempontról. A projekt elején végzett felmérés állapította meg, hogy az IPS által megjelentetett híreknek mindössze 22%-ában volt az információ forrása nő. 2009 végén a tartalomelemzés kimutatta, hogy a projekt hatására ez az arány jelentősen megnőtt. Az MDG3 projekt médiamunkásai körében a nők domináltak: 2009-ben 94%-ban, 2010-ben 73%-ban készítették a híradásokat.

Multimédiás platform a sokféle közönség eléréséhez

A projektben létrehozott információk különböző típusú médiumokon keresztül jutottak el a közönséghez, figyelembe véve, hogy különböző emberek más-más tartalmakat, stílust és médiumot részesítenek előnyben. A híradások megjelentek a projekt saját honlapjain különböző nyelveken (angolul, franciául, spanyolul, portugálul és szuahéliül), a Gender Masala című blogon, és a Women's Voices nevű rádiócsatornán. A projekt feliratkozás alapú hírlevelet is közzétett Gender Wire néven; az IPS nemzetközi internetes hálózatán, valamint közösségi hálózatokon – a Facebookon és a Twitteren – is olvashatóak a történetek.

A Gender Masala egy kreatív internetes tér, ahol a női bloggerek és olvasók írhatnak, gondolkozhatnak és párbeszédet folytathatnak őket érintő különböző kérdésekről. A blog azért alakult, hogy felhívja a figyelmet a gender témákra és bevonjon embereket az azokkal kapcsolatos fejlesztésbe. A blogot elsősorban az IPS újságírói szerkesztik, de olykor vendég bloggerek is írnak bele. Az olvasói visszajelzések azt mutatják, hogy a blog fontos teret teremtett a kritikus gondolkodásnak és a nőkkel kapcsolatos témák újszerű megközelítésének.

- A projekt adatbázisa egyszerre szól civil szervezeteknek, újságíróknak és szerkesztőknek, és a nagyközönségnek. Jelentős tudásbázist tartalmaz, linkekkel sok más forráshoz.
- A Gender Wire naponta friss gender tárgyú híreket közöl szerte a világból. Az elektronikus hírlevél 10.950 feliratkozott olvasója válogatást kap ezekből. A honlapot havonta átlag több mint 270 ezren látogatják. A honlapon található anyagokat a diákok háttér-információként használhatják olvasmányaikhoz, a civil szervezetek pedig érdek-képviselési és lobbitevékenységük támogatására. Az elektronikus hírlevélnek számos követője van a Facebookon és a Twitteren is.

Soknyelvűség: A projekt lehetőséget nyújt a közönségnek, hogy saját nyelvén kövesse a gender tárgyú híreket. A projekt tartalmát lefordították spanyolra, angolra, arabra, hollandra, portugálra, szuahélire, franciára, thaira, tamilra, hindire, indonézre, nepálira, bahasára, valamint három indián nyelvre: kecsuára (Peru), aymarára és kagchiquelre (Bolívia).

Segítség a médiának: Az IPS nyomon követte a híradások sorsát, és ebből kiderült, hogy a média főárama kifejezetten igényli a jól megírt, részletes és helyi aktuális témákhoz kapcsolódó gender tárgyú híreket. Az egyes gender témájú híradások iránt nemcsak az adott országban vagy régióban érdeklődtek, ami jól mutatja, hogy több ország is küzd ugyanazokkal a problémákkal. A tanzániai újságok például több hírt közöltek az ázsiai nők politikába való bevonódásáról.

Az MDG3 projekt tanulságai alapján az IPS a jövőben is folytatni és erősíteni akarja gender irányú tevékenységét. A tervek között szerepel a híradások készítése, valamint online és személyes képzések a média számára.

Források listája

- Ahmar, Tasneem. Engendering politics through media: a media manual for gender sensitive reporting on women and political participation in Pakistan, Islamabad: UKS – A research, resource and publication centre on women and media, 2009.
- ARTEMISA Comunicación. Las 10 P del periodismo de género, Buenos Aires.
- Asia-Pacific Institute for Broadcasting Development, Broadcasting for All: Focus On Gender. Malaysia: Friedrich-Ebert-Stiftung, 2011.
- Association Civil de la Azotea. Manual de las jornadas Hacia un periodismo con conciencia de género: Creando buenas prácticas. Ciudad de Mar del Plata: Association Civil de la Azotea, 2012.
- Comunicación e Información de la Mujer, AC (CIMAC). Hacia la construcción de un periodismo no sexista, Mexico: CIMAC, 2009.
- Council of Europe. Toolbox: Journalism training, discrimination and diversity.
- Duarte, Rebeca Oliveira. Guia de enfrentamento ao racismo na midia. Recife: Observatorio Negro, 2011.
- Fondo de Población de las Naciones Unidas (UNFPA). Comunicación, género y prevención de violencia. Manual para comunicadores y comunicadoras. Bolivia: UNFPA, 2011.
- Food and Agriculture Organization of The United Nations (FAO). Gender and climate change research in agriculture and food security for rural development, Training Guide, The CGIAR Research Program on Climate Change, Agriculture and FAO, 2012.
- Garfias, Gloria Alberti, Claudia Lagos Lira, María Teresa Maluenda Merino and Victoria Uranga Harboe. Por un periodismo no sexista: Pautas para comunicar desde una perspectiva de género en Chile. Santiago: OREALC/UNESCO Santiago; Cátedra UNESCO-UDP “Medios de comunicación y participación ciudadana”; Programa de Libertad de Expresión de la Universidad de Chile; Colegio de Periodistas de Chile.
- Gender and climate change. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, 2009. <http://www.equalclimate.org/filestore/Pdf/DeskstudyGenderandccreport.pdf>.
- Gender Links. Getting it Right: Gender and media in Southern Africa. Johannesburg: Gender Links, 2004.
- Guidelines on gender equality and gender portrayal in the broadcasting media. Malta Broadcasting Authority, 2007.
- Institute for War & Peace Reporting (IWPR). Reporting for change: A handbook for local journalists in crisis areas. IWPR, 2004.
- Instituto Oficial de Radio y Televisión. Mujer, violencia y medios de comunicación. Dossier de prensa. Madrid: RTVE, 2002.
- Inter Press Service. Culture, religion and gender – A training manual for the media. Harare: IPS, 2002. Gender, HIV/AIDS and rights - Training manual fmedia.

Rome: IPS.

Reporting gender based violence; A handbook for journalists. South Africa: IPS, 2009.

International Federation of Journalists (IFJ). Getting the balance right: Gender equality in journalism. Belgium: IFJ, 2009.

ISIS International. Gender and climate change: Toolkit for women on climate change. Quezon city: ISIS International, 2012.

Joerger, Cindy and Elaine Taylor, eds. Gender sensitivity - A training manual. Paris: UNESCO, 2004.

Madrid, Sergio Ocampo. Manual de reportaría política con enfoque de género. Mesa de género de la cooperación internacional en Colombia, 2009.

Media Institute of Southern Africa. Media advocacy toolkit. Windhoek: MISA, 2002.

Media Monitoring Africa. Empowering messages: What you should know: Strategic communication and gender-based violence.

Mediterranean Institute of Gender Studies. Gender and media handbook: Promoting equality, diversity and empowerment. Cyprus: Mediterranean Institute of Gender Studies, 2005.

Morna, Colleen Lowe, ed. Whose news? Whose views? Southern Africa: Gender in media handbook.

Gender in media training - A Southern African tool kit. South Africa: Gender Links.

Periodistas de Argentina por una comunicación no sexista. Decálogo para el tratamiento periodístico de la violencia contra las mujeres. Buenos Aires: Periodistas de Argentina en Red - PAR, 2010.

Porras, Lyvia and Silvina Molina, Manual de género para periodistas: Recomendaciones básicas para el ejercicio del periodismo con enfoque de género (América Latina Gestión del Conocimiento para la igualdad de género. Programa de las Naciones Unidas para el Desarrollo), 183.

Portraying politics: A toolkit on gender and television. Portraying Politics Project Partners, 2006.

Red Mujeres al Aire. Eje de trabajo – Perspectiva de género. Guatemala.

Santoro, Sonia and Matilde Michianie. Política en los medios. Buenos Aires: ARTEMISA, 2012. (video).

Screening Gender – A training kit for innovation in programme production. Promoting good practice in gender portrayal in television. Zweites Deutsches Fernsehen (ZDF), Norsk Rikskringkasting (NRK), Sveriges Television Ab (SVT), Oy Yleisradio Ab (YLE), Danmarks Radio (DR).

Son, Johanna, ed. Gender and Development Glossary. A toolkit for journalists and writers. Thailand: Inter Press Service Asia-Pacific, 2010. 3rd edition.

Speak up, speak out: A toolkit for reporting on human rights issues. Internews, 2012.

Toolkit for reporting to CEDAW on trafficking in women and exploitation of migrant women workers. Bangkok: Global Alliance Against Traffic in Women, 2011.

Training manual on gender sensitivity and CEDAW. Philippines: Ateneo Human Rights Centre, 2007.

Tuller, David. Reporting diversity manual. London: Media Diversity Institute, 2002.

UKS – A research, resource and publication centre on women and media. A best practices guide on raising women’s voices and concerns through radio. Islamabad:Uks, 2008.

Uks and CIDA. Gender sensitive media toolkit: Making it easier to report on HIV/AIDS. Islamabad: UKS – A research, resource and publication centre on women and media, 2007.

Media resource book on HIV and AIDS. Islamabad: UKS – A research, resource and publication centre on women and media, 2007.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Gender sensitive reporting.

United Nations. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, United Nations, 1979. <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>.

Section J “Women and the Media” in Platform for Action and the Beijing Declaration. United Nations, 1995.

Valle, Norma, Berta Hiriart and Ana María Amado. El ABC del periodismo no sexista, Espacio para la igualdad. fempress, 1996.

White, Aidan. To tell you the truth: The Ethical Journalism Initiative. Brussels: International Federation of Journalists, 2008.

Women and Media in the Euromed Region - Training Manual. Enhancing equality between men and women in the Euromed Region (2008-2011). Brussels: Euromed Gender Equality Programme.

Women’s International Network AMARC-WIN International. Gender policy for community radio, Montreal: AMARC-WIN International, 2008.

Women’s Media Watch. Whose perspective? A guide to gender-aware analysis of the media. Training Manual. Kingston: Women’s Media Watch, 2011.

Women’s Rights Division, Human Rights Watch. Reporting on gender-based violence: A guide for journalists. Human Rights Watch.

World Association for Christian Communication. Gender-focussed media monitoring tools and methodology. www.whomakesthenews.org.

Who makes the news? The Global Media Monitoring Project. 2010. Toronto: WACC, 2010. http://www.whomakesthenews.org/images/stories/restricted/global/global_en.pdf.

Kiadja:
Magyar Női Érdekvégyesítő Szövetség.
Budapest, 2014

Fordította:
Béres-Deák Rita

Szakmai lektorok:
Bedó István, Sáfrány Réka

A kötet megjelenését a Norvég Civil Támogatási Alap támogatta.

